

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI

HARPUTLU EMİN HAFİZZÂDE AHMED ARİFÎ
BEY'İN HAYATI VE BESTELEMİŞ OLDUĞU
ESERLERİN TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

HAZIRLAYAN
Emrah ÇÜMENDİR

ELAZIĞ - 2015

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA BİLİM DALI

HARPUTLU EMİN HAFIZZÂDE AHMED ARİFİ BEY'İN HAYATI VE
BESTELEMİŞ OLDUĞU ESERLERİN TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

HAZIRLAYAN
Emrah ÇÜMENDİR

Jürimiz, ...tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ
2. Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAMILOĞLU
3. Prof. Dr. Nino KVATCHANTIRADZADE
- 4.
- 5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Harputlu Emînhafızzâde Ahmed Arifî Bey'in Hayatı ve Bestelemiş Olduğu
Eserlerin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi**

Emrah ÇÜMENDİR

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müzik Anabilim Dalı

Türk Sanat Müziği Bilim Dalı

Elazığ – 2015, Sayfa: VIII + 125

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanmış olan bu yüksek lisans tezinde Harputlu Eminhâfızzade Ahmed Arifî Bey'in hayatı, ailesi ve yakın çevresi, memuriyeti, edebi yönü, hattatlığı, mûsikîşinaslığı, sazendeliği, hanendeliği, besteciliği, eserleri ve bu eserlerin makamsal analizleri yer almaktadır. TRT, devlet koroları, üniversite kütüphaneleri ve özel arşivlerde yapılan araştırmalar sonucu Arifî Bey'in on iki adet bestesi tespit edilmiş, ancak bunlardan altısının notasına ulaşılmış, notasına ulaşılan eserlerin farklı kaynaklardan yazılmış nüshaları elde edilerek, bu eserlerin tür ve biçim yönünden incelemeleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Arifî Bey, Bestekâr, Mutasarrıf, Türk Mûsikîsi, Makam, Usûl, Analiz.

ABSTRACT

Master Thesis

**The Life of Eminhafizzade Ahmed Arifi Bey from Elazığ and The investigation of
the works he composed regarding type and format**

Emrah ÇÜMENDİR

TheUniversity of Firat

TheInstitute of SocialScience

TheDepartment of Music

Elazığ – 2015, Page: VIII + 125

In this master's thesis prepared in Firat University Institute of Social Sciences, It is located the life, family, friendship, official duty, literary thought, penmanship, music, musician, singing, composing, works and modal analysis of these works of Eminhafizzade Ahmed Arifi, were researched in TRT, state choir, university libraries and private archives. As a result of these researches, twelve compositions of Ahmed Arifi have been identified, but six of them's written music were found. These works' written copies from different sources were found and studied in terms of genres and styles.

Keyword: Ahmed Arifi Bey, Composer, Governor, Turkish Music, Tonality, Method, Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖN SÖZ	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EMİNHAFİZZÂDE AHMED ARİFİ BEY'İN HAYATI VE SANATÇI

KİŞİLİĞİ	3
1.1. Hayatı.....	3
1.1.1. Ailesi ve Yakın Çevresi.....	3
1.1.2. Eşi ve Çocukları	5
1.1.3. Memuriyeti	6
1.1.4. Vefatı	10
1.2. Sanatçı Kişiliği.....	11
1.2.1. Edebî Yönü	12
1.2.2. Hattatlığı	13
1.2.3. Mûsikîşinaslığı	13
1.2.3.1. Sazendeliği ve Hanendeliği.....	13
1.2.3.2. Bestekârlığı	14

İKİNCİ BÖLÜM

2. ESERLERİNİN TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDE İNCELENMESİ.....	15
2.1. Hicaz Şarkı: “Uykudan artık uyan çün seher ey nev civan”	20
2.1.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	20
2.1.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	21
2.1.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	21
2.1.2.2. Usûl Özellikleri	23
2.1.2.3. Biçim Özellikleri	24
2.1.2.4. Tür Özellikleri	25
2.1.2.5. Sözel Özellikleri.....	25
2.2. Rast Şarkı: “Bilse Bir Kerre O Şuh Hâli Perişanımızı”	27

2.2.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	27
2.2.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	28
2.2.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	28
2.2.2.2. Usûl Özellikleri	33
2.2.2.3. Biçim Özellikleri	34
2.2.2.4. Tür Özellikleri	35
2.2.2.5. Sözel Özellikleri	35
2.3. Bestenigâr Şarkı: "Kim sevk ediyor dîli belaya"	39
2.3.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	39
2.3.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	39
2.3.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	39
2.3.2.2. Usûl Özellikleri	42
2.3.2.3. Biçim Özellikleri	43
2.3.2.4. Tür Özellikleri	44
2.3.2.5. Sözel Özellikleri	44
2.4. Bestenigâr Şarkı: "Alemde ey serv-i semen"	46
2.4.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	46
2.4.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	46
2.4.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	46
2.4.2.2. Usûl Özellikleri	49
2.4.2.3. Biçim Özellikleri	49
2.4.2.4. Tür Özellikleri	50
2.4.2.5. Sözel Özellikleri	50
2.5. Şevkefzâ Şarkı: "Belki ben bin dilbere ettim tesadüf lâ-akâl"	52
2.5.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	52
2.5.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	52
2.5.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	52
2.5.2.2. Usûl Özellikleri	55
2.5.2.3. Biçim Özellikleri	56
2.5.2.4. Tür Özellikleri	56
2.5.2.5. Sözel Özellikleri	56
2.6. Şevkefzâ Şarkı: "Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan"	59
2.6.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar	59

2.6.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar	59
2.6.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri	59
2.6.2.2. Usûl Özellikleri	61
2.6.2.3. Biçim Özellikleri	62
2.6.2.4. Tür Özellikleri	62
2.6.2.5. Sözel Özellikleri	63
SONUÇ	65
SÖZLÜK	66
KAYNAKLAR	70
EKLER	72
ÖZGEÇMİŞ	124

ÖN SÖZ

Klasik Türk Mûsikîsi ve Harput Mûsikîsinde bestekâr, sâzende, hânende gibi pek çok önemli sanatkâr yer almaktadır. Bu sanatkârlardan birisi de Harputlu Eminhafizzâde Ahmed Arifî Bey'dir. Bestekârlık yönüyle göz dolduran Ahmed Arifî Bey, bürokrasi alanındaki başarılarıyla da öne çıkmıştır. Bu çalışmadaki amaç, Ahmed Arifî Bey'in kişiliğini, sahip olduğu birikimini, sanatkârlığını ve benzeri yönlerini başta Harput kültürüne daha sonra da gelecek kuşaklara aktarabilmektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, "Ahmed Arifî Bey'in Hayatı ve Sanatçı Kişiliği" başlığı altında hayatı, ailesi ve yakın çevresi, memuriyeti, edebi yönü, hattatlığı, mûsikîşinaslığı, sazendeliği, hanendeliği ve bestekârlığı hakkında bilgiler verdik.

Çalışmamızın ikinci ve son bölümünde ise "Eserlerinin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi" başlığı altında, Ahmed Arifî Bey'in şarkı formunda bestelediği altı tane eserini inceleyerek onların müzikal analizlerini yaptık. Çalışmamızı; "Sonuç", "Kaynaklar", "Ekler" ve "Öz Geçmiş" bölümleri ile tamamladık. Çalışmamızın ekler bölümünde Ahmed Arifî Bey'in ve oğlu Faruk Bey'in eserlerine ait notalara yer verdik. Yine bu bölümde Ahmed Arifî Bey'in memuriyet yıllarında inşâ ettiği ve onarımını yaptığı bazı yapıların ve kendisinin resimlerine yer verdik. Ayrıca ekler bölümünde Arifî Bey'e ait iki adet eserin icra edildiği bir de CD bulunmaktadır.

Yaptığımız çalışmanın bu konularda yapılmış veya yapılacak olan araştırmalara, mûsikîmize ve Harput kültürüne bir katkı sağlaması en büyük dileğimizdir.

Kaynaklar konusunda çok değerli bilgilerinden istifade ettiğim, Mardin Kızılepe İlköğretim Okulu Müdürü Sayın Yurdal DEMİREL'e, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni Sayın Recep YILMAZ'a, Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi Sayın İrşat KAZAZOĞLU'na, Mersin Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Şef Yardımcısı Sayın Ali POLATTEMİR'e, çalışmalarım süresince sabırla bana destek olan değerli aileme, ayrıca bu çalışmada bana desteğini bir an olsun esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ'a sonsuz saygı, sevgi ve şükranlarımı sunarım.

KISALTMALAR

- age.** : Adı Geçen Eser
agm. : Adı Geçen Makale
ags. : Adı Geçen Site
AŞ. :Anonim Şirketi
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
Çev. : Çeviri
s. : Sayfa
ss. : Sayfalar arası
TRT. : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Türk Mûsikîsine besteleriyle hizmet etmiş olan Ahmed Arifi Bey; memuriyetinin yanı sıra yazarlık, hattatlık ve mûsikîşinaslığıyla da dikkat çeken bir şahsiyettir. Birçok enstrüman çalabilen ve yaptığı besteleriyle tanınan bu mûsikî üstadımız, eserlerinde görülen üslup ve makamsal geçkilerle kendisine hayranlık hissi uyandırmıştır.

Ahmed Arifi Bey'in gerek Türk Mûsikîsinde gerek Harput Mûsikîsinde yeterince bilinmediği kanaatine varmış olduğumuz için çalışmamızın ilk bölümünde bestekârlarımızın hayatı, ailesi, akrabaları, memuriyeti, sanatçı kişiliği ve bestelerinin tesbiti; ikinci bölümünde ise Ahmed Arifi Bey'in bestelediği eserler ve bu eserlerin makamsal analizleri yer almıştır. Ayrıca Türk Mûsikîsinin bazı terimlerine, tür ve biçim bilgilerinin yanı sıra eserlerin usûl ve sözel özellikleriyle ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Bu bilgiler dahilinde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemini şu şekilde açıklamaktayız:

Problem Durumu

Ahmed Arifi Bey'in başta Harput Mûsikîsi olmak üzere Türk Mûsikîsinde yeterince tanınıyor olmaması, araştırmanın problem durumu olarak tespit edilmiştir.

Amaç

Bu çalışmada, Ahmed Arifi Bey'in örnek teşkil eden hayatını, sanatçı kişiliğini, memuriyetindeki başarılarını, Harput yöresiyle olan ilişkisini ve eserlerinin Türk Mûsikîsindeki yerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Önem

Önemli bestekârlarımız arasında yer alan Ahmed Arifi Bey'in hayatının ve eserlerinin tarafımızca incelenmesi, Türk ve Harput Mûsikîsindeki kalıcılığının sağlanması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu konuda yapılan çalışmalar arasında Arifi Bey'in mûsikîşinaslığı yönünün ilk kez ele alınıp incelenmesi, çalışmamız açısından önem arz eden diğer bir konudur.

Varsayımlar

Bu araştırmada;

- 1) Ahmed Arifi Bey'in bestelemiş olduğu eserlerinin geleneksel üslubu yansıması,
- 2) Harput Mûsikîsine ve kültürüne katkı sağlaması,
- 3) Veri toplamak için kullanılan araç ve tekniklerin araştırma için gerekli bilgilere ulaşmaya sağlayacak nitelikte olduğu varsayımlarına dayanmaktadır.

Sınırlılıklar

Ahmet Arifi Bey'e ait sözlü eserler TRT, devlet koroları, üniversite kütüphaneleri ve özel arşivlerde araştırılmıştır. Yapılar araştırmalar sonucunda Arifi Bey'in on iki bestesinden altısına ulaşılmıştır. Ulaşılan eserler araştırmamızın sınırlılıklarını kapsamaktadır.

Yöntem

Eserlerin tür ve biçim incelemesi, Alâeddin Yavaşca'nın "Türk Mûsikî'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri" adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Eserlerin nazari çözümlenmeleri ise Rauf Yekta Bey'in "Türk Mûsikîsi" adlı edvarına göre yapılmıştır. Çeşitli kaynaklardan aldığımız Ahmed Arifi Bey'in eserlerinin notaları ise 24 perdeye dayanan Arel-Ezgi sistemine göre yazılmıştır. Bu araştırmanın temelini oluşturan makamsal analiz için Bekir Sıdkı Sezgin ve Sabite Tur Gülerman hocalarımızın seslendirmiş olduğu iki adet kayıt ile çalışmamızda bahsi geçen nazariyat kitapları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Eserlerin notaları bilgisayar ortamında düzeltilmiş, gerektiği takdirde ise yeni baştan yazılmıştır.

Bestekârın kalan eserleri elimizde bulunmamasına rağmen, var olan veriler Ahmed Arifi Bey'in bestekârlık ve müzisyenliği hususundaki yetisini anlamak için yeterli olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EMİNHAFİZZÂDE AHMED ARİFİ BEY'İN HAYATI VE SANATÇI KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Ahmed Arifi Bey, Harputlu Eminhafizzadelerden meşhur Mekke Mollası Mustafa Faik Efendi'nin dört oğlundan en büyüğüdür. 1853 yılında İstanbul'da doğmasına rağmen Harput'ta yaşamış köklü bir aileye de sahiptir. İlk tahsiline İstanbul'da başlamış, sonra Rusçuk Rüşdiye Mektebinde okuyarak şهادetname (diploma) almıştır. Babasının emir ve irşadiyle hususî dersler de görmüştür. Henüz on üç yaşında memuriyete başlayan Ahmed Arifi Bey, bu görevini kırk yıl boyunca hassasiyet ile devam ettirmiştir.¹

1.1.1. Ailesi ve Yakın Çevresi

Ahmed Arifi Bey'in ailesi Harput'ta "Eminhafizzâdeler" olarak bilinmektedir. Eminhafizzâdeler, Harput'un önde gelen ulemâ ailelerinden biridir. Harput'taki geçmişi oldukça eski olan Eminhafizzâdeler'in ilk dedeleri Abdullah Efendi'dir. Abdullah Efendi'nin hayatı hakkında herhangi bir bilginin olmaması ile birlikte kendisinin Mustafa Faik² ve Ahmet Fehmi Efendi³ isminde iki oğlu vardır. Ayrıca Abdullah

---

¹ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, C. I-II, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1959, s. 235.

² **Mustafa Faik Efendi:** Abdullah Efendi'nin büyük oğlu ve Ahmed Arifi Bey'in **babası** olan Mustafa Faik Efendi, 1807 yılında Harput'ta doğmuştur. İlk tahsilini yaptıktan sonra medrese tahsiline geçmiş ve Harput'ta dönemin önde gelen müderrislerinden Dağistanlı Hoca Mehmet Efendi'den ders görerek ve icazet alarak 1835 yılında tahsilini ikmâl için İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Meşihat fetvahanesinde çalışmış, diğer taraftan da Fatih Medreselerinde yüksek âlimlerden ders görmüş ve tahsili sonrası Rusçuk'ta meclis-i hükkâm riyasetinde görev yapmıştır. İstanbul'a döndükten sonra Mecelle Cemiyeti azalığında bulunduğu sıralarda 1888 yılında vefat etmiştir. Eyüp Sultan'da medfun ise de mezar taşı bulunmamıştır. Mustafa Faik Efendi'nin Ahmed Arifi Bey, Mehmet Rifat Efendi, Mustafa Reşad Efendi ve Ahmet Emin Paşa isminde dört oğlu bulunmaktadır. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 235.) Ayrıca Mustafa Faik Efendi'nin Akaid-i İslamiye Risalesi adlı bir de eseri bulunmaktadır. (Yurdal Demirel, "*Harputlu Çok Yönlü Bir Bürokrat: EminhafizzâdeAhmet Arifi Bey*", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, C. II, İlhan Matbaa, Elazığ, 2013, s. 715.)

Efendi'nin Ahmed Arifi Bey, Mustafa Reşad Efendi, Mehmet Rifat Efendi,⁴ Ahmet Emin Paşa,⁵ Hacı Tevfik (Tevfik Rıfki) Efendi⁶ ve Ahmet Cevdet Bey⁷ isminde de altı toruna sahip olduğunu mevcut kaynaklardan öğrenmekteyiz.⁸

³ **Ahmet Fehmi Efendi:** Eminhafızgillerden Harputî Abdullah Efendi'nin ikinci oğlu, Ahmed Arifi Bey'in de **amcasıdır**. Tevfik Efendi ve Ahmet Cevdet Bey isminde iki oğlu vardır. 1810 yılında Harput'ta doğmuştur. Tahsiline Harput'ta başlamış ve dönemin önde gelen âlimlerinden Dağistanlı Hoca Mehmet Efendi ile Dellalzâde Hacı Mehmet Efendi'den ders görmüş ve Dağistanlı Hoca Mehmet Efendi'den icazetnâme almıştır. Harput'taki tahsilinden sonra İstanbul'a gelerek kendisi de ders okutmuş ve icazet vermiştir. 1894 yılında Medine-i Münevvere kadılığine tayin edilmiştir. Hayli zaman burada kaldıktan sonra Harput'a dönmüştür. Ahmet Fehmi Efendi, 1898 yılında Harput'ta vefat etmiş ve Beyzade Hacı Ali Rıza Efendi'nin mezarı civarındaki aile mezarlığına defnedilmiştir. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 239.)

⁴ **Mehmet Rifat Efendi:** Eminhafızgiller ailesinden olup Mustafa Faik Efendi'nin ikinci oğlu, Ahmed Arifi Bey'in **kardeşidir**. 1855 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babasından ve sonrada Fatih Medreselerinde tahsil gördükten sonra Medresetü'l-Kuzat'a girmiş ve 1877 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetten sonra sırasıyla Yozgat, Gümüşhane, Uşak, Gümölcine, Isparta, Kastamonu, Ankara, Mekke ve Yemende kadı olarak görev yapmıştır. En son Hüdavendigâr (Bursa) merkez naibi iken 1915 yılında vefat etmiştir. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s.237.)

⁵ **Ahmet Emin Paşa:** Harput'da Eminhafızgiller ailesine mensup olup Mekke Mollası Mustafa Faik Efendi'nin dördüncü oğlu ve Ahmed Arifi Bey'in de **kardeşidir**. 1863 yılında İstanbul'da doğmuştur. Tahsilini askerî mekteplerde yapmış, 1885 yılında Harbiye Mektebinden mezun olarak 22 yaşında orduya katılmıştır. 1907 yılında general olmuştur. 1913 yılı içerisinde emekliye ayrılarak İstanbul'a dönmüştür. 1918 yılında Mühendishane-i Berri Hümayun resim hocalığına tayin edilmiştir. Çok iyi resim yapan, yağlı ve sulu boya tarzında kıymetli tabloları bulunan Emin Paşa, Mühendishaneden ayrıldıktan sonra sivil ve askerî mekteplerde yine resim ve coğrafya öğretmenliklerinde bulunmuş ve 1941 yılında İstanbul'daki Şişlide bulunan evinde vefat etmiştir. Kabri Asri mezarlığında bulunmaktadır. Emin Paşa'nın Faik, Tarık, Muammer adlarında üç oğlu ve Bedia adında bir de kızı bulunmaktadır. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 238.)

⁶ **Hacı Tevfik Efendi:** Ahmet Fehmi Efendi'nin Uzun Hasan neslinden olan üçüncü karısının oğludur. 1863 yılında Harput'ta doğmuştur. İlk tahsilini bitirdikten sonra medrese tahsiline geçmiş, Harput'un ileri gelen âlimlerinden ve bilhassa Beyzade Hacı Ali Rıza Efendi'den ders görmüş ve icazet almıştır. Bu tahsili sırasında Arapça lisan ve kavaidine hakkiyle vâkıf olmuş ve sonra kendini dinî ve İslâmî felsefeye vermiştir. Nakşibendi tarikatının müdavimi olup bu yolda mevki tutmuştur. Hacı Tevfik Efendi muallimliği müderrisliğe tercihen Mamuretülaziz İdâdisinin ilk kuruluşunda bu mektebe Arabi, mantık ve din dersleri hocalığına tayin edilmiş ve binlerce talebe yetiştirmiştir. Harput'ta "karıncayı incitmeyen hoca" diye anılan Hacı Tevfik Efendi, son zamanlarında emekliye ayrılmış, Harput'un yıkılış ve çöküşüne de bizzat şahit olarak Elazığ'a inmeye mecbur kalmıştır. 1951 yılında Elazığ'da vefat eden Hacı Tevfik Efendi'nin kabri Harput'ta yer almaktadır. Tevfik Efendi'nin Fuad ve Mahmut isimlerinde iki de oğlu bulunmaktadır. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 239-241.)

⁷ **Ahmet Cevdet Bey:** Mühendis Ahmet Cevdet Bey Eminhafızgillerden Ahmet Fehmi Efendi'nin diğer oğludur. 1874 yılında Harput'ta doğmuştur. İlk ve orta tahsilini Harput'ta yaptıktan sonra yüksek tahsili için İstanbul'a gelerek mühendishaneye girmiştir. Mühendis olduktan sonra kasaba demir yolu şef muavinliğine (yardımcı) tayin edilerek işe başlamış ve görevlerde bulunmuştur. Kasaba hattından sonra Hicaz demiryolu hattına tâyin edilerek uzun zaman Hayfa'da kalmıştır. Ahmet Cevdet Bey bu vazifelerinin ardından Samsun-Sivas hattı fen heyeti müdürlüğü, İstanbul Şehremaneti fen heyeti müdür

1.1.2. Eşi ve Çocukları

Ahmed Arifî Bey'in, Ayşe Nefise Şerife Şem-i Nur isminde bir eşi ve bu hanımından Mehmet Cemaleddin,⁹ Lütfullah ve Faruk Nâfizi (Faruk Bey)¹⁰ isminde üç de oğlu bulunmaktadır.¹¹ Ayşe Nefise Hanım, Pertev Paşa'nın torunu, Abdülaziz

---

muavinliği, Ankara-Erzurum hattı fen heyeti müdürlüğü gibi görevlere terfi edilmiştir. İstanbul'da umumi meclis azalığına seçilerek bilhassa İstanbul'un mühim bayındırlık işlerinde faydalı olan Ahmet Cevdet Bey, bu vazifeden sonra İstanbul Belediyesi Sular İdaresi mürakıplığına tayin edilmiştir. Son zamanlarında kalp rahatsızlığı sebebiyle hastalanan Cevdet Bey, 1949 yılında İstanbul Beşiktaş'daki evinde vefat etmiştir. Ahmet Cevdet Bey'in sekiz çocuğu vardır. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s.242-243.)

⁸ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 235.

⁹ **Mehmet Cemaleddin Bey:** Sağlık Bakanlığında doktor olarak vazifede bulunmuş ve Vize, Kalecik, Beypazarı, Etimesgut gibi değişik yerlerde görev yapmıştır. Mehmet Cemaleddin Bey'in Emine Jale isminde bir kızı, Ahmet Nur isminde de bir oğlu olmuştur. Oğlu Ahmet Nur Bey, deri ve zührevi hastalıkları alanında ülkemizin yetiştirdiği değerli bilim adamlarından biridir. (Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 237; Demirel, *a.g.m.*, s. 726.)

¹⁰ **Faruk Bey:** Ahmed Arifî Bey'in en küçük oğludur. 1904 yılında İstanbul'da doğmuştur. Vefa Sultanîsini bitirdikten sonra maliye meslek okulundan mezun olmuş ve yurdun çeşitli yerlerinde maliye memurluklarında bulunmuştur. İstanbul Sıhhiye Müdürlüğünde birinci mümeyyizlik de yapan Faruk Bey, dedelerinin memleketi olan Harput'a o kadar bağlıdır ki kendisi "Ruhen daima Harputluyum ve Harputlu kalacağım." diyerek memleketine ve hemşehrilerine karşı asil duygularını ifade etmiştir. Babası gibi mûsikîyle ilgilenen Faruk Bey, Rauf Yekta, Hafız Ahmet, İsmail Hakkı, Muallim Kazım ve Emin Yazıcı gibi hocalardan dersler almıştır. Ankara Anadolu Musiki Cemiyetinde keman dersleri vermiş, 1948 yılında Bursa Musiki Cemiyetinin kurucuları arasında yer almıştır. Birçok bestesi bulunan Faruk Bey'in yetiştirdiği öğrencileri arasında Recep Birgit ve Leman Utku gibi kişiler yer almaktadır. Faruk Bey'e ait başlıca eserler:

- 1- Beyati makamındaki, "Beyati Peşrev",
- 2- Beyati makamındaki, "Beyati Peşrev",
- 3- Rast makamındaki, "Longa",
- 4- Şedaraban makamındaki, "Gonca-i gülzar-ı sevda bir bebektir sevdiğim",
- 5- Hicaz makamındaki, "Kalbimi acıtır sevgi bu derdin",
- 6- Hicaz makamındaki, "Neşe bahşetmekte çeşmanın senin pür gâmlara",
- 7- Suzinak makamındaki, "Öksüz bırakıp tanburumun kaçma sesinden",
- 8- Eviç makamındaki, "Saç mıdır altın tozundan farkı yok kaküllerin",
- 9- Uşşak makamındaki, "Seni sevdim de ne oldu",
- 10- Karcığâr makamındaki, "Serv-i nazlar gül fidanlar hep feda olsun sana",
- 11- Hicazkâr makamındaki, "Fıskırmada bir tatlı alev gözlerimizden",
- 12- Hüseyini makamındaki "Ağlar ruhum hasretinle meleğim",

13- Kürdi makamındaki, "Bu meşreb ile sen beni mecnun edeceksin". (Eserlerin notaları için bkz.; Ek - 2). (Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C.IX, Tan Matbaası, İstanbul, 1968, s. 4540, 4541; Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 237.)

¹¹ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 237.

Bey'in¹² kızı olarak bilinmektedir. Oğullarından Lütfullah Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nin Allahuekber dağlarında donarak şehit olmuştur.¹³

1.1.3. Memurîyeti

Ahmed Arifî Bey, bütün ömrü boyunca sessiz sedâsız çalışan, zeki, dürüst ve namuslu bir kişi olarak bilinmektedir. Kırk yıllık memurîyeti boyunca bürokrasi alanında önemli çalışmalara imza atmıştır. Üstlenmiş olduğu görevleri en iyi şekilde yapan Ahmed Arifî Bey, çalışkan ve üretken biri olarak da tanınmaktadır.¹⁴ Ahmet Arifî Bey'i yakından tanıyan İbnülemin Mahmud Kemal İnal, onu “mütedeyyin, musalli, terbiyeli, nadir'ül emsal, merdi sahib kemal” biri olarak tarif etmektedir.¹⁵

Ahmed Arifî Bey'in memurîyet hayatı Tuna vilayeti ile başlamaktadır. 1866 yılında henüz genç yaşlarda iken mülâzemetle Tuna vilâyeti mektubî kalemine girmiş, babasının İstanbul'a nakli münasebetiyle beraberinde gelerek 1871'de Bab-ı Âli'ye girerek kademe kademe yükselmiş ve 1873 yılı ortalarında Edirne vilâyeti meclis-i idare kalemine tâyin edilerek Edirne'ye gitmiştir. Bu vazifede bir buçuk sene kadar çalıştıktan sonra 1875 yılı başlarında vilâyeti mektubî kalemi müsevvitliğine alınmıştır.¹⁶ O sırada, zağrai atik vak'âsı için mahallince teşkil edilen ikinci derece komisyon emrinde iki ay kadar müstantiklik ile tahkik komisyonu zabıt mümeyyizliğinde bulunarak aynı yıl kendisine ilk defa rütbe salise verilmiştir.¹⁷

1877 ortalarında resmî Suriye gazetesi muharrirliğine tâyin olmuş ve burada bir buçuk sene hizmet ettikten sonra Mekke bidayet ve istinaf mahkemesi baş kitabetine getirilmiş ise de adlî teşkilâtın icrasından vazgeçildiği için Mekke'ye gidememiştir.

---

¹² **Abdülaziz Bey:** Ahmed Arifî Bey'in **kayınpederi** Abdülaziz Bey, 1850 yılında İstanbul'da doğmuştur. Tahsil hayatından sonra Bâbıali'de ahkâmı adliyye riyaseti mektubî odasına, sonra sadaret mektubî kalemine girmiştir. Abdülaziz Bey ilk mebusan meclisinin zabt kitabetinde, II. Meşrutiyet'in ilanını müteakiben meclisin riyasetinde, meclisi vükelâ müzakeratının zabt hizmetinde, iane-i harbiyye komisyonunda, şuray-ı devlet ve sicil-i ahval komisyonu kitabetlerinde, Edirne ve Selanik vilayetleri evkâf müfettişliğinde ve İstanbul arazi-i mevkûfe komisyonunda görevler yapmıştır. 1918 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. (İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Yayınevi, İstanbul, 1955, s. 508, 509.)

¹³ Ahmet Nur Or, *Anılarım*, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2005, s. 9, 11; Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 237.

¹⁴ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, s. 237; İnal, *a.g.e.*, s. 666.

¹⁵ İnal, *a.g.e.*, s.666.

¹⁶ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s.235, 236.

¹⁷ İnal, *a.g.e.*, s. 662.

1879'da Şam Aşar başkâtipliğine tâyin edilerek altı ay hizmetten sonra bu müdürlüğün kaldırılması üzerine Suriye mektubî kalemi mümeyyizliğine alınmış ve bu vazifede bir buçuk sene çalıştıktan sonra 1881'de istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. Bu dönüşünde dâhiliye nezareti mektubî kaleminde vazife almış ve üç sene çalıştıktan sonra 1884 yılı başlarında meclis-i maarif âzâlığına tâyin edilmiş ve rütbesi ulâ sınıf-ı sanisine yükseltilmiştir.¹⁸

Ahmed Ârifî Bey, ilk memuriyete başladığı 1868 yılından itibaren on altı yıl boyunca değişik devletin değişik kademelerinde, değişik görevlerde bulunduktan sonra 1884 yılında maârif nezâreti'nde görev yapmaya başlamıştır. Ahmed Arifî Bey'in maârif nezâretindeki ilk görevi meclis-i kebîr-i maârif azalığı olmuştur. Maârif nezâretindeki görevleri onun memuriyet hayatındaki en önemli görevler olmuştur. Ahmed Arifî Bey, 1884 yılının sonlarına doğru meclis-i kebîr-i maârif azalığına ve dört ay sonra rütbesi ulâ sınıfı sanisine terfi edilmiştir.¹⁹

Ahmed Arifî Bey ise 1877 yılı ortalarında encümen-i teftiş ve muayene reisliğine terfi edilmiş ve daha sonraları üçüncü rütbeden mecidi nişaniyle matbuat-ı dâhiliye müdürlüğüne tayin olunmuştur.²⁰

Encümeni teftiş ve muayene heyeti başkanlığında bir süre görev yaptıktan sonra 1888'de matbuat-ı dâhiliye müdürlüğüne tayin olan Ahmed Arifî Bey, bu görevinde dört sene çalışmıştır.²¹ Bu arada 1878 yılından beri kapalı bulunan Takvim-i Vakayi tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin tekrar padişahın arzusuna muvafık bir tarzda neşri için bir çare düşünülmüş ve Takvim-i Vakayi ile dâhiliye nezâreti ve matbuat kalemi erkânı birleştirilmiştir. Bununla ilgili bir heyet teşkil edilmiş ve nazırlığına dâhiliye müsteşarı Reşit Mümtaz Paşa tayin edilmiştir. Gazetenin müdürlüğüne ise ilâve-i memuriyet olarak Ahmed Arifî Bey tayin edilmiştir. Bu görevden sonra Arifî Bey'in mecidi nişanı aynı sene içinde ikinci rütbeye çıkarılmıştır.²² Yeniden bir numara ile yayın hayatına başlayan Takvim-i Vakayi'nin bu ikinci defa yayınlanma süreci uzun sürmemiştir. Sıkı bir nezâret ve dikkat altında yayınlanmasına rağmen 1891 yılındaki sayısında Kamil Paşa'nın azline dair hatt-ı hümayûnda bir tertip hatası tehlikesi

---

¹⁸ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

¹⁹ Servet İskit, *Türkiyede Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Başvekâlet Basın Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1943, s. 83.

²⁰ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

²¹ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

²² İskit, *a.g.e.*, s. 84-85.

geçirmiş fakat sonra o zamanki Felemenk Kraliçesi'ne nişan verilmesi haberinde "itâ" kelimesi yerine "hata" şeklinde yapılan bir tashih hatası yüzünden 16 Mayıs 1892 tarihindeki sayıdan sonra kapatılmıştır.²³

1892'de bir tamim hatası yüzünden gazetenin kapanmasıyla Arifi Bey takvim-i vakayi müdürlüğünden ve kısa bir süre sonrada matbuat müdürlüğündeki görevinden ayrılmıştır.²⁴

Ahmed Arifi Bey, Matbuat-ı Dâhiliye ve Takvim-i Vakayi Müdürlüğündeki görevlerinden ayrıldıktan sonra, bir süre herhangi bir görev yapmamıştır. Fakat bu durum uzun sürmemiştir. 1892 yılının sonlarına doğru kasım ayında Burdur Sancağı'na mutasarrıf²⁵ olarak tayin olmuştur. Burdur, onun mutasarrıflık döneminin ilk görev yeri olmuştur.²⁶ Burdur'un yanı sıra Arifi Bey, Kırşehir ve Mersin gibi şehirlerde de mutasarrıflık görevlerinde bulunmuştur.

Ahmed Arifi Bey, Kırşehir'de görev yaptığı süre içerisinde birçok âsar-ı umran vücuda getirdiği gibi bilhassa yüzlerce sene hamamdan mahrum olan Kırşehir'de bir hamam, bir gazhane ve bir saat kulesi gibi çok değerli eserler bırakmıştır.²⁷ Ayrıca Kırşehir'de 1230 yılında Selçuklu Hükümdarı Alaeddin Keykubat tarafından yapılan Alaaddin Camii'nin 1893 yılında harap hale gelmesi üzerine yıkılarak yeniden yaptırılmasını sağlamıştır.²⁸

Ahmed Arifi Bey, 1895'te Burdur, Mersin ve Kırşehir mutasarrıflığı görevlerinden ayrılarak İstanbul'a gelmiştir. 1896'dan 1902 yılına kadar Kosova, Manastır, Yanya ve İşkodra vilâyetleri mülkiye müfettişliklerinde bulunmuştur.²⁹ 1898 yılında Yanya ve İşkodra vilâyetleri Mülkiye Müfettişi Kemal Paşa ile yer değiştirmek suretiyle Kosova ve Manastır vilâyetleri mülkiye müfettişliğinden Yanya ve İşkodra vilâyetleri mülkiye müfettişliği görevine tayin edilmiştir. Ahmed Arifi Bey yeni görevine başladıktan yaklaşık altı ay sonra romatizma hastalığından dolayı üç ay süreyle Yalova Kaplıcalarında tedavi görmüştür. Ahmed Arifi Bey, Ekim 1899'dan itibaren

²³ İnal, *a.g.e.*, s.662.

²⁴ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

²⁵ **Mutasarrıf:** Bir sancağın en üst düzeydeki devlet görevlisidir. Padişah tarafından göreve atanır. Bilgili, tecrübeli ve güvenilir kişilerden seçilirler. Sancak'daki bütün idari, askeri, mali ve sosyal konularda sorumludurlar. (Hasan Moğol, *Şer'iyye Sicilleri Sözlüğü*, Mehter Yayınları, Ankara, 1997, s. 93.)

²⁶ Demirel, *a.g.m.*, s. 720.

²⁷ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s.237.

²⁸ <http://www.kirsehirkulturturizm.gov.tr/belge/1-33941/cami-veturbeler.html>, (02. 08. 2015).

²⁹ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

Edirne ve Selanik vilâyetleri mülkiye müfettişi olarak görev yapmıştır. Fakat onun bu görevi hangi yıla kadar yaptığı konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz.³⁰

Ahmed Arifi Bey, mülkiye müfettişliği görevlerinin ardından İstanbul'a dönmüş; 1903 yılından 1906 yılına kadar da Havran, Akka, Maan mutasarrıflıklarında bulunmuştur.³¹ Arifi Bey, ismi çeşitli yolsuzluklara karışan ve bundan dolayı görevinden azledilen Havran Sancağı Mutasarrıfı Fevzi Paşa'nın yerine tayin edilmiştir. Ahmed Arifi Bey'in Havran'da mutasarrıflık süresi Ağustos 1905'e kadar devam etmiştir. Havran'daki görevi mutasarrıflık memuriyeti boyunca en uzun süreli devam eden görevi olmuştur. Ahmed Arifi Bey, Havran'da yirmi beş ay devam eden bir yöneticilik yapmış ve ardından Akka mutasarrıflığına atanmıştır. Ahmed Arifi Bey'in Akka mutasarrıflığına tayin olmasında en önemli sebep bölgeye ziyarette bulunan Yahudiler başta olmak üzere yabancıların bölgeden arazi talep etmeleri ve bu hususta mahalli hükümet memurlarının istismarlarıdır. Bu dönemde Filistin ve çevresinde Yahudilerin çok sayıda arazi satın aldıkları ve yasak olduğu halde bölgeye muhacir olarak yerleştikleri bilinmektedir. Yahudilerin bölgede yerleşmeleri yasak olduğu halde, bölgedeki hükümet memurları bu işi istismar etmişlerdir. Bu istismarlar neticesinde birçok memur görevinden azledilmiştir. Ahmed Arifi Bey'in Akka'ya tayin edilmesinde de Fransız tebaasından Salamon Reynak adlı kişinin Filistin'e Yahudi iskânı için talep ettiği arazi hususunda Akka mutasarrıfı defter-i hakani memuru, Taberiye kaymakamı ve tapu kâtibinin usulsüz muamelede bulunması etkili olmuştur. İlgili soruşturma neticesinde adı geçen hükümetin mahalli memurları görevlerinden azledilmişlerdir. İlgili soruşturma neticesinde adı geçen hükümetin mahalli memurları görevlerinden azledilmişlerdir. Ahmed Arifi Bey de Akka'daki görevine başladıktan sonra Yahudiler bölgede arazi edinme konusunda sürekli hükümetin mahalli memurlarını ve kendisini rahatsız etmişlerdir. Bu durum karşısında Yahudilerin kendisini tehdit ettiklerini merkeze bildirmiştir. Akka'da göreve başladıktan bir yıl sonra Ağustos 1906'da Maan Sancağı Mutasarrıfı Ferid Paşa ile becayiş yapması neticesinde buraya tayin edilmiştir. Ahmed Arifi Bey, çok geçmeden Eylül 1906'da üçlü bir yer değiştirme neticesinde Kayseri mutasarrıflığına tayin edilmiştir. Kayseri Mutasarrıflığı da Ahmed Arifi Bey'in ikinci mutasarrıflık dönemindeki ve memuriyet hayatındaki son görev yeri olmuştur.³²

---

³⁰ Demirel, *a.g.m.*, s. 721.

³¹ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

³² Demirel, *a.g.m.*, s. 723.

Ahmed Arifi Bey'in memuriyet hayatı boyunca yapmış olduğu görevleri sıralayacak olursak:

- 1- 1866 - Tuna vilâyeti mektubî kalemi,
- 2- 1871 - İstanbul Bab-ı Âli memuriyeti,
- 3- 1873 - Edirne vilâyeti meclis-i idare kalemi,
- 4- 1875 - Edirne vilâyeti mektubî malemi müsevvitliği,
- 5- 1875 - Edirne tahkik komisyonu zabıt mübeyyizliği,
- 6- 1877 - Suriye gazetesi muharrirliği,
- 7- 1877 - Mekke bidayet ve istinaf mahkemesi baş kitabeti,³³
- 8- 1879 - Şam aşar başkâtipliği,
- 9- 1879 - Suriye mektubî kalemi mümeyyizliği,
- 10- 1881 - Dâhiliye nezareti mektubî kalemi,
- 11- 1884 - Meclis-i maarif âzâlığı,
- 12- 1884 - Meclis-i kebîr-i maârif azalığı,
- 13- 1877 - Encümen-i teftiş ve muayene reisliği,
- 14- 1888 - Matbuat-ı dâhiliye ve Takvim-i Vakayi müdürlüğü,
- 15- 1892 - Burdur, Mersin, Kırşehir mutasarrıflığı,
- 16- 1896 - Kosova ve Manastır mülkiye müfettişlikleri,
- 17- 1898 - Yanya ve İşkodra vilâyetleri mülkiye müfettişlikleri,
- 18- 1899 - Edirne ve Selanik vilâyetleri mülkiye müfettişlikleri,
- 19- 1903 - Havran mutasarrıflığı,
- 20- 1905 - Akka mutasarrıflığı,
- 21- 1906 - Kayseri mutasarrıflığı.

1.1.4. Vefatı

Ahmed Arifi Bey'in vefatı, tarihimiz açısından önem arz eden II. Meşrutiyet'in ilan ediliş yılına (1908) denk gelmektedir. Bu dönemde Anadolu'da da şehirlerin karmaşık bir hâl aldığı görülmektedir.³⁴ Otorite boşluğundan dolayı birçok şehirde görev yerlerini bırakıp kaçanlar, görev yerinde tutuklananlar, görevlerinden azledilenler

³³ Arifi Bey bu göreve getirilmiş fakat adli teşkilatın icrasından vazgeçildiği için Mekke'ye gidememiştir.

³⁴ Abdulhamit Kırmızı, *Meşrutiyette İstibdat Kadroları: 1908 İhtilali'nin Bürokraside Tasfiye ve İkame Kabiliyeti*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s.337.

olmuştur.³⁵ II. Meşrutiyet'in ilanıyla doğan otorite boşluğundan kaynaklı halkın galeyana gelme olayları Kayseri'ye de yansımıştır.³⁶ 15 Ağustos 1908 tarihinde bu tür olayların vukû bulduğu sıralarda Kayseri'de hükümet binasındaki makamında oturmakta olan mutasarrıf Ahmed Arifi Bey, sıranın kendisine de geleceği endişesine kapılarak çok korkmuş ve masası başında kalbi durarak vefat etmiştir. Naaşı Kayseri'de bulunan Zeynelabidin Türbesi yanında bulunan mezarlığa defnedilmiştir.³⁷

1.2. Sanatçı Kişiliği

Ahmed Arifi Bey memuriyet hayatının yanı sıra yayıncılık, yazarlık, hattatlık ve müzisyenlik gibi farklı özellikleriyle de dikkat çekmektedir. Ayrıca yabancı dil öğrenme konusunda da üstün beceriye sahip olan Ahmed Arifi Bey, Türkçeden başka Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Rumca'yı öğrenmiş ve Arap lisanıyla şiirler yazmıştır. Suriye gazetesi muharrirliğini yapması da Arapça konusundaki mahiyetini göstermektedir. Ahmed Arifi Bey, bir aralık Vassaf ve Fuad adlı iki arkadaşıyla "Muktetafatı-ı Muhadderat" adlı bir mecmua tesis ederek bu mecmuadan ancak yedi nüsha çıkarabilmişlerdir. 'Sarf-ı Fransevi" adlı eseriyle "Tembeller ve Tiyatrocular Muaşakası" adlı iki romanı da Fransızca'dan Türkçe'ye tercüme etmiştir.³⁸

Torunu Ahmet Nur Bey, anılarında onun bu yeteneği konusunda şunları yazmaktadır:

"Ahmed Arifi Bey'in başka özellikleri de varmış. Bunlardan biri, hayatını yazan kitaplardan öğrenildiği kadarı ile lisan öğrenmede yeteneği olup başta o zamanlar "elsine-i selase" denen üç önemli lisan olarak Türkçe, Arapça ve Farsça'dan başka Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rumca gibi yedi lisan bilmesidir. Ben bunlara bir de babamdan duyduğum Yahudiceyi ekleyerek sekiz lisana çıkarttım. Anlatılanlara göre (sözüm meclisten dışarı) kendisi tuvalete girdiği zaman biraz uzunca kalırmış, bitişik komşu evde de bir Yahudi ailesi yaşar, durmadan yüksek sesle kavga eder, sesleri dedemin tuvaletinden rahatça duyulmuş. Her halde ülkemizdeki Yahudilerin İspanya'dan gelen Yahudilerden olması, İspanyolca ile Yahudice arasındaki benzerlikler, kendisinin lisanlar üzerinde bilinen yeteneği bu dili de sökmesinde

³⁵ Kudret Emiroğlu, *Anadolu'da Devrim Günleri: II. Meşrutiyet'in İlanı*, İmge Yayınları, Ankara, 1999, s. 115.

³⁶ <http://kayserim.net/bilgi/20-yuzyil-1/>, (29.08.2015).

³⁷ _____, (29.08.2015).

³⁸ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, s. 236.

yardımcı olmuş; bir gün onlarla Yahudice konuşarak güzel bir sürpriz yapmıştır. Arapçaya da bu lisanla şiirler, hattâ Arapça çıkan “Suriye” adlı gazeteye makaleler yazacak kadar hâkimmiş.”³⁹

İbnülemin Mahmud Kemal ise onun lisan yeteneği hakkında şunları kaydetmektedir:

“Merhum, erbabı ma’rifet ve meziyyetden idi. Arapça, Farsca ve Fransızca tekellüm ve kitabet ederdi, Arapça nazıma da muktedirdi. Alman, İtalyan ve Rum lisanlarına da aşına idi.”⁴⁰

1.2.1. Edebî Yönü

Ahmed Arifi Bey, lisan öğrenebilme kabiliyetinin yanı sıra yazarlık ve yayıncılık alanlarındaki edebi yönüyle de bilinmektedir. İlk olarak Şam’da görev yaparken Suriye gazetesinde muharrirlik yapmıştır.⁴¹ Yayınlanmış olan bazı eserleri olmakla birlikte bunlardan biri “Sarfî Fransevî Cedveli” isimli kitabıdır.⁴² Onun bir diğer yayını da diğer dillerden yaptığı tercümeledir. Bilinen üç tercümesi bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi Fransızcadan, biri ise Arapçadan tercüme edilmiştir. Fransızcadan yaptığı tercümeledir “Tembeller Muaşakası” ve “Tefrika-i Şefak ve Tiyatrocılar Muaşakası” isimli romanlardır. Arapçadan yaptığı tercüme ise onun Meclis-i Kebîr-i Maârif azalığı yaptığı dönemde bir komisyon olarak hazırladıkları “Tuhfe-i İsnâ Aşeriyye” adlı eserdir.⁴³ Eser; Hindistan âlimlerinden Abdulaziz-i Dehlevî tarafından yazılmış olup Şii ve Rafizi denilen fırkanın nasıl meydana geldiğini, kollara ayrılmasını, İslâm dinine ve Müslümanlara verdikleri zararları ve onların inanışlarının iç yüzünü anlatmaktadır.

Ahmed Arifi Bey’in yayınladığı ve tercüme ettiği kitapların yanı sıra “Muhadarat, Muktetafat” isminde yayınladığı bir de mecmua bulunmaktadır. Bu dergiyi yakın arkadaşları Vassaf ve Fuad Bey ile birlikte yayınlamıştır. Derginin bilinen iki cildi ve yirmi altı cüzü mevcuttur. Dergide çeşitli yazıların yanı sıra Türk-İslam büyüklerine ait özlü sözler ile şiirler ve beyitler yer almaktadır.⁴⁴

³⁹ Ahmet Nur Or, *Anılarım*, s. 17, 18.

⁴⁰ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, s. 664, 666.

⁴¹ Demirel, *a.g.m.*, s. 727.

⁴² İnal, *a.g.e.*, s. 664.

⁴³ İnal, *a.g.e.*, s. 664; Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

⁴⁴ Demirel, *a.g.m.*, s. 727.

1.2.2. Hattatlığı

Ahmed Arifi Bey aynı zamanda çok değerli bir hattattı. Kayınbabası İzzet Bey ile hat yazısı meşk etmişlerdi. Evkaf nezaret meclisi idare reisi olan İzzet Bey, talik hattatı konusunda meşhur bir insandı.⁴⁵ Arifi Bey'in torunu Ahmet Nur Bey, onun hat sanatını kayınpederi Abdülaziz Bey'den öğrendiğini ve elinde dedesine ait kalma hat örneklerinden iki tanesini Ankara Etimesgut Camii'ne hediye ettiğini yazmaktadır.⁴⁶

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, onun hattatlığı konusunda "Rik'a" yazıda mahir olduğundan bahsetmiş ve bir müddet talik yazı ile de uğraştığını belirtmiştir.⁴⁷

1.2.3. Mûsikîşinaslığı

Ahmed Arifi Bey, çok iyi bir mûsikî üstâdı idi. Birçok enstrüman hakkında bilgi sahibi olduğu gibi hemen hepsini büyük bir meharetle çalabilirdi.⁴⁸ Saz çalma kabiliyetinin yanı sıra bestecilik yönü de bilinmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Arifi Bey'e ait eserler incelenmiştir. Yapılan incelemeler nihayetinde Ahmed Arifi Bey'in eserlerinde kullanmış olduğu ustaca tavır, üslûp ve makamsal geçkiler, kendisine karşı adeta hayranlık hissi uyandırmıştır.

1.2.3.1. Sazendeliği ve Hanendeliği

Ahmed Arifi Bey hakkında yazılı kaynaklarda onun iyi derecede **keman** çaldığından bahsedilmektedir. **Mızraplı** ve **üflemeli** sazları da icra edebilen Arifi Bey'in güzel bir icracı olduğu yine bahsi geçen kaynaklarda rivayet edilmektedir.⁴⁹

İbnülemin Mahmud Kemal İnal onun müzisyenlik yönü hakkında şunları kaydetmektedir:

“Şark mûsikîsine bihakkın vâkıf olan üstâdlardandı. Dilnişin ve metin şarkıları vardır. Bunlar, mûsikîdeki kudretine şehadet eder. Heman her sazda, hattâ **zurnada** mehareti olduğu dinleyenlerin mâlumudur. Bir akşam Yakacık'ta Kuru denilen mahalde kayın babası Aziz ve Reji Komiseri Nuri Beyler ve bizim iki gene misafirimizle

⁴⁵ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236.

⁴⁶ Or, *Anılarım*, s. 19.

⁴⁷ İnal, *a.g.e.*, s. 664.

⁴⁸ Sunguroğlu, *a.g.e.*, s. 236, 237.

⁴⁹ İnal, *a.g.e.*, s.664; Sunguroğlu, *a.g.e.*, s.236;Or., *Anılarım.*, s. 48.

birleşmiştik. Merhum, **ud** çalmış ve hafif **lâtif sesiyle** kendi şarkılarından okumuş ve gene misafirlerle de birlikte diğer üstadların eserlerinden teganni etmişti.”⁵⁰

1.2.3.2. Bestekârlığı

Ahmed Arifî Bey’in saz çalma kabiliyetinin yanı sıra klasik formda bestelemiş olduğu çok önemli eserleri bulunmaktadır. Bestelerinden bazıları önemli Türk mûsikîsi icracılarınca seslendirilmiştir. Bunlardan en meşhuru güftesi Sabrî (Sabrî-i Mehmed)’ye ait rast makamındaki “Ah bilse bir kerre o şuh hâli perişânımızı” adlı şarkısıdır. Ahmed Arifî Bey’in bilinen diğer besteleri ise şunlardır:

- 1- Masdar-i adl-û inayetsin, ey şehâ (II. Abdülhamid için bestelenmiş olan Şevkefza Marşı),
- 2- Bilki ben bin dilbere ettim tesâdüf lâ-akal (Şevkefza Şarkı),
- 3- Hiç çekilmezdi gönül bar-i cihan (Şevkefza Şarkı),
- 4- Alemde ey serv-i semen (Bestenigâr Şarkı),
- 5- Civânım gelmez oldu, nerde kaldı? (Evcara Şarkı),
- 6- Uykudan artık uyan (Hicaz Şarkı),
- 7- Sâkıya ben hicr ile sûzân iken (İsfahan Şarkı),
- 8- Şöhret-i vasfinla âlem dem-güzâr (Nihâvend Şarkı),
- 9- Ne bezm-i ıyş-û işret var, ne Cem var (Suz-i Dil Şarkı),
- 10- Rûyunû örtmüş görünce saçların bî-irtiyâb (Süznak Şarkı),
- 11- Artık insaf et nigârım, a’şık-î nalânına (Bestenigâr Şarkı),
- 12- Kim sevk ediyor dil-i belaya (Bestenigâr Şarkı).⁵¹

Ahmet Arifî Bey’e ait sözlü eserler TRT, devlet koroları, üniversite kütüphaneleri ve özel arşivlerde araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu Arifî Bey’in on iki bestesinden altısının farklı kaynaklardan yazılmış nüshaları elde edilmiştir. Eserler hakkında geniş bilgilere çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilmektedir.

⁵⁰ İnal, *a.g.e.*, s. 664, 666.

⁵¹ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, C.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 110.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ESERLERİNİN TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Ahmed Arifi Bey'e ait eserleri incelemeye geçmeden önce çalışmamızın anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşündüğümüz Türk Müziği'ne ait makam, dizi, seyir, karar, usûl ve şarkı formu gibi bazı önemli terimler hakkında açıklayıcı bilgiler vermeyi faydalı görmekteyiz.

Makam

Türk Mûsikîsi'nin en önemli terimlerinden biri makamdır. Türk Mûsikîsi'nde dizileri bir dörtlü ile bir beşli veya bir beşli ile bir dörtlü sesler meydana getirmektedir. Bir dizide en önemli perdeler durak, güçlü ve asma karar perdeleridir. İşte makam, bir dizide durak ve güçlü'nün önemini belirtilmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir. Başka bir tarifile makam, bir dizide durak, güçlü, asma karar münâsebetidir.⁵²

Dizi

Dizi, makamın esasını teşkil eder. Fakat dizide belli kurallarla gezilmezse makam meydana gelmez. Yani dizi statik (durağan), makam aktiftir. Dizinin her sesinin (derecesinin) bir kimliği (hüviyeti), bir de görevi vardır. Kimlik veya görevin bulunduğu sestem başka bir sese geçmesi hâlinde mutlaka bir makam geçkisi var demektir.⁵³ Başka bir ifadeyle dizi, Türk Mûsikîsi'nde bir dörtlü ile bir beşlinin veya bir beşli ile bir dörtlünün birbirine eklenmesinden meydana gelen sekiz komşu notanın hiç kopmadan sıralanmasıdır.⁵⁴

Arifi Bey'in (1855-1908) nazari anlayışına paralellik göstermesi ve yaşadığı döneme yakınlık arz etmesi açısından Rauf Yekta Bey'in (1871-1935) "Türk Mûsikîsi" adlı eserinde kullanmış olduğu makamlara ait dizi şekilleri, çalışmamızda faydalanmış olduğumuz dizi aktarma yöntemidir.

---

⁵² İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006, s. 94.

⁵³ Özkan, *a.g.e.*, s. 94.

⁵⁴ Özkan, *a.g.e.*, s. 90.

Seyir

Makam ile bağlantılı olan diğer bir terim seyirdir. Seyir, dizide makam meydana getirmek üzere gezinmeye denir. Üç türlü seyir vardır:

1) *Çıkıcı seyir*: Durak perdesinden, durak civarından veya durağın altındaki seslerden başlayan ve tiz'e doğru çıkıcılık gösteren seyirlerdir.

2) *İnici-çıkıcı seyir*: Güçlü civarından başlayan seyirlerdir. Bu seyirler hem çıkıcılık hem de incilik gösterirler.

3) *İnici seyir*: Tiz durak veya civarından başlayıp pest bölgeye doğru incilik gösteren seyirlerdir.⁵⁵

Kararlar

Türk Müziğinde seyir ile ilişki arz eden 3 çeşit karar vardır:

1) *Tam karar*: Herhangi bir müzik eserinin sonunda ve Türk Müziğinde mutlaka eserin makam dizisinin birinci derecesi üzerinde yapılır.

2) *Yarım karar*: Basit makamlarda makam dizisini meydana getiren ek yerindeki perde, güçlüdür. Yarım kararlar her makamın güçlü perdesi üzerinde yapılırlar.

3) *Asma karar*: Hangi perde üzerinde yapılacağı kesin değildir. Her makama göre değişir.⁵⁶

Usûl

Türk Mûsikîsi'nin mihenk taşlarından biriside usûldür. Çeşitli dizimlerin birleşmesinden oluşan kuvvetli ve zayıf zamanların tespit edilerek kalıplar halinde yazıldığı ölçülerdir. Bu ölçüler, büyüklük ve küçüklüklerine göre ikiye ayrılmıştır. İki'den on beş zamanlıya kadarki usûllere "küçük usûller", on altıdan yüz yirmi zamanlıya kadar olan usûllere "büyük usûller" denir. Türk Mûsikîsi'nde ikiden yüz yirmi zamanlıya kadar giden yetmişin üstünde değişik usûl vardır. Türk Mûsikîsi'nde sağ el "düm" denen kuvvetli vuruşları, sol el ise "tek" denen zayıf vuruşları icrâ eder.

---

⁵⁵ Özkan, a.g.e., s. 94.

⁵⁶ Özkan, a.g.e., s. 91.

Usûller alt alta gelen iki çizgiye yazılır. Üst çizgi sağ elin vuracağı darpları, alt çizgi ise sol elin vuracağı darpları gösterir.⁵⁷

Çalışmamızda ele almış olduğumuz eserler, şarkı türünde bestelenmesi sebebiyle aşağıda şarkı formunun muhtevası hakkında bilgiler sunmayı gerekli görmekteyiz.

Şarkı Formu

Formun sözlük anlamı **biçim** (şekil) demektir.⁵⁸ Türk Mûsikîsi, biçim bakımından saz eserleri ve sözlü eserleri olmak üzere ikiye ayrılır.⁵⁹ Sözlü eserler ise din dışı mûsikî ve dinî mûsikî şeklinde iki bölümden oluşur. Çalışmamızın sınırlılıklarını kapsayan din dışı mûsikîyi Alâeddin Yavaşca;

a) *Küçük formda eserler*: **şarkılar**, köçekçeler, dîvan, koşma, kesik kerem ve nâzireleri, memo ve nâzireleri, kalender, mâni, kanto, gazel, marş, operet ve benzerleri,

b) *Klasik (büyük formda) eserler*: kâr (kâr-ı natık, kâr, kârçe), besteler (murabba, nakış, terennümlü, terennümsüz), semâiler (ağır semâi, yürük semâi, murabba, nakş), olmak üzere iki bölüme ayırmaktadır.⁶⁰

Din dışı mûsikînin bir türü olan şarkı formu, küçük formda bestelenen eserlerin en önemlisidir. Lâle Devri'nin meşhur şâiri Nedîm (1680-1730), Dîvan edebiyâtına şarkı biçimini kazandırarak güfte şairliğinin ilk adımını atmıştır.⁶¹ 1831-1885 yılları arasında yaşayan Hanende Hacı Arif Bey ile şarkı formu, tahtına oturmuştur.⁶² Eski mecmualarda hafif, berefşan, muhammes gibi büyük usûllerle yapılmış şarkı güftelerine raslanmakta fakat Hacı Arîf Bey'den itibaren bu durumun yerini küçük usûllere (on altı zamanlıya kadar) bıraktığı görülmektedir.⁶³

XVII. yüzyılda bestelenmiş olan şarkılardan hemen hiçbiri zamânımıza intikal etmemiştir. XVIII. yüzyıldan bu yana gittikçe ilgi gören ve genellikle küçük usûllerle ölçülen şarkı formu, Türk Mûsikîsi repertuarının en büyük kısmını içerir. Eski ve yeni şarkıların sayısı yirmi binin üstündedir.⁶⁴

⁵⁷ CinuçenTanrıkorur, *Müzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009, s. 147-148; Özkan, *a.g.e.*, s. 605.

⁵⁸ Ahmet Hatipoğlu, *Türk Müsikiğinde Formlar*, Eğitim Kitabevi, Konya, 1996, s. 1.

⁵⁹ Alâeddin Yavaşca, *Türk Müsiki'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, İstanbul, 2002, s. 45.

⁶⁰ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 121.

⁶¹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 122.

⁶² Yavaşca, *a.g.e.*, s. 314.

⁶³ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

⁶⁴ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124.

İki mısralıdan (dize) başlamak üzere sekiz mısralıya kadar şiirleri, bestekârlar şarkı bünyesinde kullanmışlardır. Zamanımızda bu sayıyı da aşan şarkılar bestelenmektedir. Dize sayısına göre şarkı **türleri** şunlardır:

3 Mısralı Şarkılar	“Müselles”	(Üçgen)
4 Mısralı Şarkılar	“Murabba”	(Dörtgen)
5 Mısralı Şarkılar	“Muhammes”	(Beşgen)
6 Mısralı Şarkılar	“Müseddes”	(Altıgen)
7 Mısralı Şarkılar	“Müsebbâ”	(Yediggen)
8 Mısralı Şarkılar	“Müsemmen”	(Sekizgen)
9 Mısralı Şarkılar	“Mütessâ”	(Dokuzgen)
10 Mısralı Şarkılar	“Muaşşer”	(Ongen)
12 Mısralı Şarkılar	“İsnâaşer”	(Onikigen)

Bunlardan en çok kullanılanı dört mısralı olan “**murabba**” şarkı türüdür.⁶⁵

Şarkı Türlerinin Özellikleri:

- 1) Küçük usûllerle bestelenmişlerdir.
  - 2) Dört ile on iki arası mısra sayıları değişebilir.
  - 3) Aranağmelerle bağlantılı olan güftelerden oluşurlar.
  - 3) Terennümsüzdürler.⁶⁶
  - 4) Güftedeki anlamın ve buna bağlı olarak kullanılan usûllerin ve melodik yapının üslûba etkisiyle ince (zarif), neş’eli (hareketli), hüzünlü veya ağırbaşlıdır.⁶⁷
- Şarkı formu ve türleri hakkında vermiş olduğumuz özet bilgilerden sonra çalışmamızda kullanmış olduğumuz tür ve biçim inceleme yönteminden aşağıda bahsetmekteyiz.

Tür ve Biçim

Türk müziğinde ezgi yapılanmasını sağlayan iki önemli unsur vardır: **tür ve biçim**. Tür ve biçimin meydana gelmesi bazı öğelere dayanır. Bunlardan makam, ton, ritm, söz, çalgı, tavır (seslendirme biçimi), kullanılan perde ya da ses dizgeleri ile yaşam

⁶⁵ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124, 125.

⁶⁶ **Terennüm:** Esas güftenin dışında besteci tarafından ilave edilmiş ve bestecinin engin ilhamını aktarmaya, aynı zamanda eserleri süslemeye yarayan usûl ile yakından ilgili bir takım hece ve söz gruplarıdır. (Özkan, *a.g.e.*, s. 104.)

⁶⁷ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

biçimi “türü”;⁶⁸ motif, cümlecik, cümle, dönem, bölüm ve bölümlerin ard arda geliş sıralaması ise “biçimi” meydana getiren temel öğelerdir.⁶⁹ Alâeddin Yavaşca, ezgi yapılanmasında kullanılan bu terimleri şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir ezginin sonuçlanmış en büyük parçasına **cümle** denir. Bir cümle çoğunlukla **durakta** kalır ve anlamı tamamlamış olur. Cümle bir bütündür. Cümleyi meydana getiren bölümler ise devreleridir. **Devre**, bir veya birkaç ögenin meydana getirdiği ezgiciktir.⁷⁰ Yavaşca’ya göre “bir mûsikî devresi unsurlardan ve bu unsurlardan oluşan zümrelerden meydana gelir:

- 1) Unsur (öge, motif, çiçek)
- 2) Unsurlu (ögeli) gruplar yani zümreler.

Unsur veyahut çiçek, bir devrenin oluşumuna yardımcı olan lahnî (ezgisel) ve ikâî (düzümsel) en küçük varlıktır. Unsur, ufak bir ölçünün yarısında veya bütününde resimleşir ve küçük bir anlam oluşturur. Unsur (öge) grupları yahut zümreleri de, tam anlamlı birkaç ve çeşitli çiçeklerin birleşmesinden vücut bulurlar. Muhalif olsalar bile aralarında terslik bulunmaz.”⁷¹

Alâeddin Yavaşca **biçim şeması** için ise şarkıların 1. mısralarından **zemin**, 2. mısralarından **nakarat**, 3. mısralarından ise **meyan** olarak bahsetmiştir.

Genel görüntüyü bir sıraya yazacak olursak;

1. Dize (Mısrâ)	A	Zemin (Temel veya Dayanak),
2. Dize (Mısrâ)	B	Nakarat (Tekrarlanan),
3. Dize (Mısrâ)	C	Miyan (Bel, Orta),
4. Dize (Mısrâ)	B	Nakarat,
- A+B+C+B şeklindedir.”⁷²

Zemin, şarkının bağlı olduğu makamda seyrederek ve zemin mısrası genellikle makamın güçlü perdesinde yarım karar yaparak kalır. Nakarat, nağmeleri güçlüden durak perdesine götürür ve durak perdesinde tam kararla sonuçlanır. Meyanda ise başka bir makama geçmek adet olmuştur. 4. mısra yine 2. mısranın bestesiyle okunur ve durak perdesinde tam karar yaparak sona erer. Buna rağmen bazı şarkılarda her mısra ayrı ayrı iki defa bestelenmiş veya her mısranın sonundaki bir kısım tekrar edilmiş, kezâ gerekli

⁶⁸ Onur Akdoğu, “*Türk Müziği’nde Türler ve Biçimler*”, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996, s. 2.

⁶⁹ Akdoğu, *age.*, s. 5.

⁷⁰ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 9.

⁷¹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 11.

⁷² Yavaşca, *a.g.e.*, s. 125.

ve elverişli yerlere çok küçük bir terennüm ilave edilmiş de olabilir. Şarkının en başında veya en sonunda bir aranağme bulunabilir. Ayrıca şarkılarda mısranın son kısmının tekrarı, mısranın bestesi ile aynı veya ayrı olabilir.⁷³

Yukarıda bazı Türk Mûsikîsi terimleri hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Sunulan bu bilgiler ile çalışmamızın daha rahat anlaşılması hedeflenilmiştir. Verilen özet bilgilerin ardından tür ve biçim inceleme yöntemlerinden kısaca bahsedilmiştir. Çalışmamızda yer alan ve Ahmed Arifi Bey'e ait altı adet eser tür ve biçim yönünden belirtilen bu yöntemlerle incelenerek aşağıda gösterilmiştir.

2.1. Hicaz Şarkı: “Uykudan artık uyan çün seher ey nev civan”

Eserin elimizde, devlet korosu ve TRT nota arşivlerinden alınan dört nüshası bulunmaktadır.⁷⁴ Eserin mevcut notaları yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin silik olan bazı notaları belirginleştirilmiş, arıza işaretleri, güfteler ve nota başlığı kısımları tekrar yazılarak düzeltilmiştir. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.1.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekarı	: Meçhul
Makamı	: Hicaz
Usûlü	: Ağırlama (9/8)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Murabba
Nazım Şekli	: Şarkı ⁷⁵
Vezin Yapısı	: Hece Vezni

⁷³ Özkan, *a.g.e.*, s. 108-111.

⁷⁴ Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 74-77.

⁷⁵ **Şarkı nazım şekli:** Bent denilen dört mısralık bölümlerden oluşan bir şiir türüdür. Yalnız Türk edebiyatında görülen bir nazım şeklidir. Aşk ve ayrılık konuları işlenir. Murabba nazım şekliyle benzerlik gösterir. (İskender Pala-Filiz Kılıç, “Şarkı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, 1998, İstanbul, s. 233, 234.)

2.1.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

2.1.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri

Hicaz Makamı Dizisi

حجاز

Şekil 1. Rauf Yekta Bey'in "Türk Müsîkîsi" adlı eserinde kullanmış olduğuhicaz makamı dizisi⁷⁶

Şekil 2. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 1. kısmı

Eser zemin kısmında eksik ölçüyle neva perdesi üzerinden seyrine başlamış ve ardından yerinde nikriz 5'lisini de göstererek hüseyini perdesinde yarım kalış sergilemiştir.

Şekil 3. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 2. kısmı

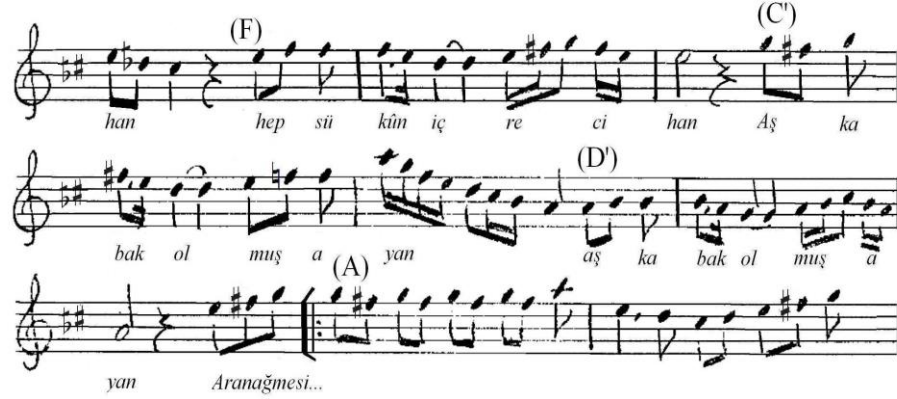
⁷⁶ Rauf Yekta Bey, *Türk Müsîkîsi*, Çev: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 78.

Eserin nakarat kısmında seyir⁷⁷ neva da rast asma kalışı ile devam etmekte olup sonrasında yerinde (dügâh perdesinde) hicazlı kalarak tam karar⁷⁸ edilmiştir. Nakarat kısmının devamında tekrar bir nikriz çeşnisi belirtilerek sonrasında yine hicazlı karar edilmiştir.

Şekil 4. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 3. kısmı

Eserin meyan kısmında ise seyrin saba geçkisi yaparak devamında yerini hüseyinde uşak asma kalışına bıraktığı görülmektedir.

Şekil 5. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 4. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

⁷⁷ Seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

⁷⁸ Karar terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

Şekil 6. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 5. kısmı

Eserin aranağmesinde hüseyini perdesinde uşşaklı asma kalışlarla bu perde güçlü tutularak hicazlı dizi işlenilmiş ve yerinde hicazlı tam karar edilmiştir.

Eserin makamsal analizi sonucunda; Ahmed Arifi Bey'in Türk Mûsikîsinde nadir kullanılan ağırlama usûlünde bir eser sunduğu ve makamsal geçkilere yer verdiği tarafımızca elde edilen nihai bir gözlemdir.

2.1.2.2. Usûl Özellikleri

Eserin tamamında ika edilen ağırlama usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Ağırlama usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Ağırlama usûlü:

a- 9 zamanlıdır.

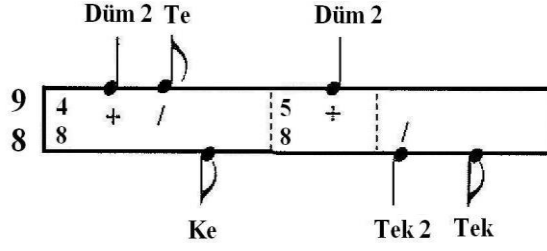
b- Bir sofyân ve bir Türk aksağı'nın (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir. 9/8'lik, yürük aksak ve orta aksak olarak iki harekete sahiptir.

d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhı, türkü, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

f- Aksak usûlündeki bir eser, sonundaki 3 zamanlı mertebeden (tek2 tek) esere başlarsa buna **ağırlama** denir.⁷⁹

Şekil7. Ağırlama usûlünün şeması

2.1.2.3. Biçim Özellikleri

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır.⁸⁰ Eserin şarkı biçiminde⁸¹ bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

- (A) Aranağme
- (BB) Uykudan artık uyan, 1. mısra, 1. devre, zemin
- (CD) Çün seher ey nev civan, 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (EF) Hep sükûn içre cihan, 3. mısra, 3. devre, meyan
- (C'D') Aşka bak olmuş âyan, 4. mısra, 4. devre, nakarat

Yapı'nın özeti;

- (A) Aranağme
- (BB) 1. mısra, 1. devre, zemin
- (CD) 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (EF) 3. mısra, 3. devre, meyan
- (C'D') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(A)+ (BB)+ (CD)+ (EF)+ (C'D')] → Cümle.

⁷⁹ Özkan, *a.g.e.*, s. 639.

⁸⁰ Devre ve cümle oluşumu hakkında bilgi için bkz.; s. 18, 19.

⁸¹ Şarkı formu (biçimi) hakkında bilgi için bkz.; s. 17, 18.

2.1.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “murabba şarkı” türüdür.⁸² Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle⁸³ bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.1.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey’in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserinin güfte yazarı bilinmemekle birlikte, eserin 7’li hece vezni⁸⁴ ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: 7’li Hece Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa / bbba

Konu: Aşk

Uykudan artık uyan

Çün seher ey nev civan

Hep sükûn içre cihan

Aşka bak olmuş âyan

Bu sükûn içre bana

Hoş gelir etmek sâfâ

Sert eser sevda hava

Aşka bak olmuş âyan

⁸² Murabba şarkı türü hakkında bilgi için bkz.; s. 18.

⁸³ Usûl hakkında bilgi için bkz.; s. 16, 17.

⁸⁴ **Hece Vezni:** Türk şiirinde çok eskiden beri kullanılan ve mısralardaki hece sayısının eşitliği esasına dayanan vezin türüdür. Hece vezni iki önemli kurala dayanır. Bunlardan birincisi mısralardaki hecelerin ses değerine bakılmaksızın eşit sayıda hecelerden meydana gelmesi, ikincisi, mısranın bölümlere ayrılması sonucu oluşan durgulanma ve bunlar arasında yer alan durakların teşkil edilmesidir. Mısranın ölçüsü, aynı zamanda adı olan kalıp o mısradaki hece sayısı ile belirlenir. Yedi heceli bir mısranın kalıbı yedili, on bir heceli bir mısranın kalıbı on birli olarak adlandırılır. Hece vezninde iki heceliden yirmi heceliye kadar birçok kalıp vardır. **Not:** Bir şiirde, bütün dizelerin durakları aynı olabileceği gibi, belli dizelerde farklı duraklar da kullanılabilir. Bir şiirin her dizesinde farklı duraklar kullanılmışsa, o şiir **duraksız** kabul edilir. (Nurettin Albayrak, “Hece Vezni”, *TDVİA*, C.XVII, 1998, İstanbul, s. 148-149-150.)

HİCAZ ŞARKI

Usûlü: Ağır lama

"Uykudan artık uyan"

Beste: Ahmed Arifî Bey
Güfte: Meçhûl

Üy ku dan ar tık u yan uy ku dan ar tık u
yan Çün se her ey nev ci van çim se
her ey nev ci van Hep sü kün iç re (C') ci
han hep sü kün iç re (F) ci han Aş ka
bak ol muş a (A) yan aş ka bak ol muş a
yan Aranağmesi...
Bu sü

(Sözü dâimî Hicaz şarkı ile devam edilecek)

Uykudan artık uyan
Çün seher ey nev civa
Hep sükün içre cihan
Aşka bak olmuş âyan

Bu sükün içre bana
Hoş gelir etmek sâfâ
Sert eser sevda hava
Aşka bak olmuş âyan

Şekil 8. Ahmed Arifî Bey'e ait hicaz şarkının tamamı

2.2. Rast Şarkı: “Bilse Bir Kerre O Şuh Hâli Perişanımızı”

Eserin elimizde, devlet korosu ve TRT nota arşivlerinden alınan altı nüshası bulunmaktadır.⁸⁵ Eserin TRT sanatçısı Sâbite Tur Gülerman Hanım tarafından icra edilmiş bir kaydı elimizde mevcuttur.⁸⁶ Eserin mevcut notaları kayıt aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin silik olan bazı notaları belirginleştirilmiş, arıza işaretleri, güfteler ve nota başlığı kısımları yazılarak düzeltilmiştir. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.2.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekarı	: Sabrî (Sabrî-i Mehmed)
Makamı	: Rast
Usûlü	: Aksak (9/8)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Muaşşer
Nazım Şekli	: Muaşşer ⁸⁷
Vezi Yapısı	: Aruz Vezni

---

⁸⁵ Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 78, 90.

⁸⁶ Eserin kaydı ek-3 kısmındaki cdlerde yer almaktadır.

⁸⁷ **Muaşşer nazım şekli:** Bent denilen on mısralık bölümlerden meydana gelen bir şiir türüdür. Aynı vezinde yazılır. Konu sınırlaması yoktur. (Pala-Kılıç, “Muaşşer”, *a.g.e.*, s. 234, 235.)

2.2.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

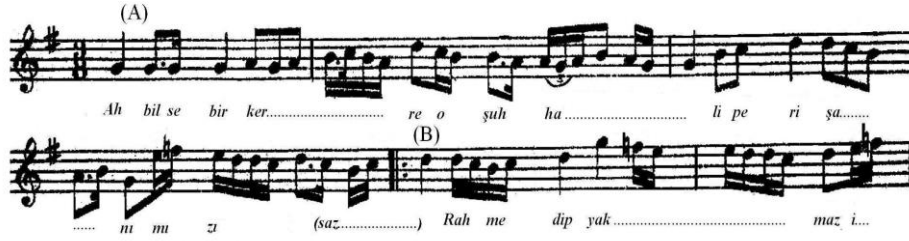
2.2.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri

Rast Makamı Dizisi

رَاسْت

Şekil 9. Rauf Yekta Bey'in "Türk Mûsikîsi" adlı eserinde kullanmış olduğu rast makamı dizisi⁸⁸

Şekil 10. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 1. kısmı

Eser zemin kısmında çıkıcı⁸⁹ bir şekilde karar bölgesinden seyre başlamıştır. Zemin'in sonuna doğru makamının güçlü perdesi olan neva üzerinde yarım karar etmiştir.

⁸⁸ Yekta Bey, *a.g.e.*, s. 69.

⁸⁹ Çıkıcı seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

(B)

ni mi zı (saz.....) Rah me dip yak ..... maz i...

di..... bü..... de re ce..... ca..... ni mi zı..... (saz....)

(C)

zı..... (saz.....)

(D)

.....) O ne hik met..... tir a... ceb ya.....

Şekil 11. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 2. kısmı

Eserin nakarat kısmında seyir güçlü bölgesinde acemli rast dizisiyle devam etmiş ve ardından karara doğru pes bölgedeki yegâhta rast asma kalışını da göstererek yerinde tam karar etmiştir. Nakarat bölgesinin saz kısmında nim hicaz perdesi yer yer naturele dönüştürülerek kullanılmış ve seyir rast dizisiyle devam edip pes bölgelere de tekrar değinerek neva perdesinde yarım karar eylemiştir.

(D)

.....) O ne hik met..... tir a... ceb ya.....

(E)

..... re me te..... sir..... et..... mez (saz.....) Ka fir i..... ma.....

Şekil 12. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 3. kısmı

Eserin birinci meyanında seyrin nevada hicaz 5'lisiyle başlayarak rastta hicaz 4'lüsünü kullanmanın ardından suzînak makamı dizisine geçtiği görülmektedir.

re me te... sir... et... mez (saz...) Ka fir i... ma...
na ge lir... din... le se ef... gâ... ni mi zı...
(saz...) Te me lin den... yı ki

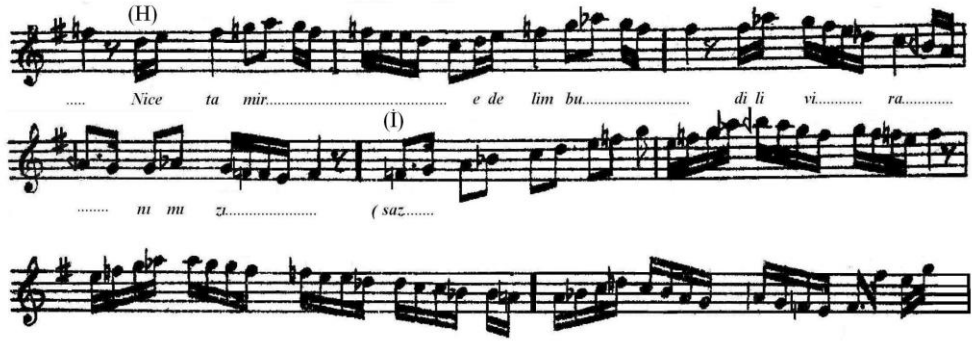
Şekil 13. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 4. kısmı

Seyrin ikinci meyanında nevada hicaz 4'lüsüyle devam eden seyir, rast perdesinde buselik 5'lisiyle karar ederek yerinde nihavend makamı dizisine geçki yaptığı görülmektedir. İkinci meyanın saz kısmında ise düğâh perdesi pesleştirilerek nevada kürdi 4'lüsüne rastta kürdi 5'lisinin de eklenmesiyle seyirin kürdilihicazkârlı devam ettiği görülmektedir.

Te me lin den... yı ki
lıp... ol... du ha rab iç... re ha rab (saz...)

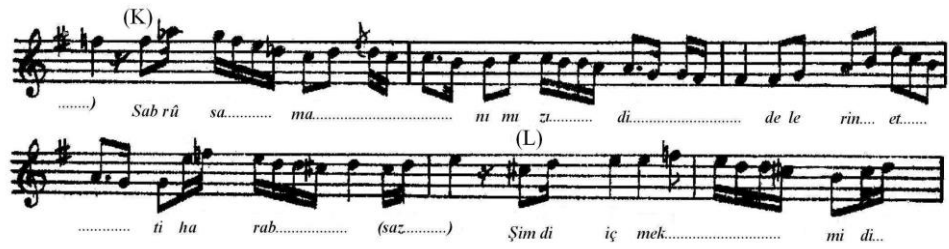
Şekil 14. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 5. kısmı

Eserin üçüncü mayanında yerinde uşşak 4'lüsüyle başlayan seyir, nevadaki uşşak 4'lüsünü de kullanarak devamındaki tiz bölgelerde genişleme göstermektedir. Son olarak düğâh perdesinde karar eden üçüncü meyanın bu kısmı, bizlere nazari olarak arazbâr makamı dizisini hatırlatmaktadır.

Şekil 15. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 6. kısmı

Eserin dördüncü meyanında acem perdesi güçlü tutularak başlayan seyir, sırasıyla nim şehnaz, nim hicaz, segâh ve nim zirgüle perdelerini kullanarak acemaşıranda nikriz 4'lüsüyle karar etmiş ve şevkefza makamı dizisine geçiş sağlamıştır. Dördüncü meyanın saz kısmı acem aşıranlı diziyle çıkış yaparak acemde nikriz göstermenin ardında karara doğru nikrizli iniş göstermiş ve ardından tekrar acemaşıranlı karar kılmıştır.

Şekil 16. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 7. kısmı

Seyrin beşinci meyanında seyir sabalı başlayıp ırâk perdesinde segâhlı tam karar ederek bestenigâr göstermiştir. Beşinci meyanın sonuna doğru ise nevada buselik asma kalışı ile bir sonraki meyana geçiş sağlanmıştır.

ti ha rab..... (saz.....) Şim di iç mek..... mi di...
 ler..... ga..... m ze le rin..... ka..... ni mi... zı.....
 (saz.....) (M) (N) E der aşk eh.....

Şekil 17. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 8. kısmı

Seyrin altıncı meyanında sırasıyla yerinde nişabur, düğâhta rast, nevada buselik, yerinde rast, hüseyini aşîranda uşşak ve yegâhta rastlı asma kalışlar göstererek ek yerinde (yegâhda) tam karar ile yegâh makamı dizisi işlenmiştir. Meyanın saz kısmında ise yegâh makamı dizisi varlığını devam ettirmektedir.

E der aşk eh.....
 li fe da..... va..... rı nı ar..... tık..... Sab.....
 (B') ri..... (saz.....) Va ra lım biz..... da hi tak..... tim.....

Şekil 18. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 9. kısmı

Eserin son yani yedinci meyanında eviç gösterilerek devamında kısa bir hüzzam geçkisi hissettirilmiş ve neva perdesi üzerinde yarım karar edilmiştir.

ri..... (saz.....) Va ra lım biz..... da hi tak..... tim.....
 e de lim ca..... ni mi zı..... (saz.....) zı.....

Şekil 19. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 10. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

Eserin makamsal analizi sonucunda; Ahmed Arifi Bey'in bu eserde alışılmışın dışında olan fakat formunun bütün özelliklerini yansıtan, geleneksel üslûbta bir eser bestelemiş olduğu tarafımızca elde edilen nihai bir gözlemdir. Bestekâr eserin zemin kısmından itibaren sırasıyla rast, suzînak, nihavend, kürdilihicazkâr, arazbar, şevkefza, bestenigâr, yegâh, hüzzam gibi geçkilere yer vererek makamsal zenginliği mümkün kılmıştır. Yine eserde yedi ayrı meyanın bulunması ve on mısraya varan devrelere yer verilmesi eserin biçim olarak farklılaşmasını sağlamıştır.

2.2.2.2. Usûl Özellikleri

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Aksak usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Aksak usûlü:

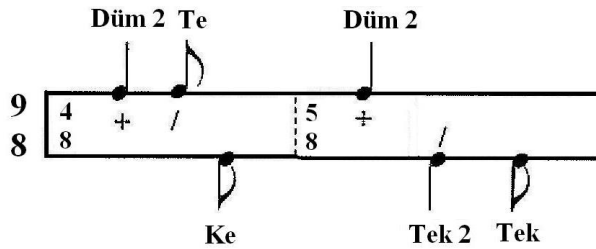
a- 9 zamanlıdır.

b- Bir sofyan ve bir Türk aksağının (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir. 9/8'lik, yürük aksak ve orta aksak olarak iki harekete sahiptir.

d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhı, türkü, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

Şekil 20. Aksak usûlünün şeması

2.2.2.3. Biçim Özellikleri

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan on mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

- (A) Bilse bir kerre o şuh hâl-i perişânımızı,1.mısra, 1. devre, zemin
- (B) Rahmedip yakmaz idi bu derece cânımızı, 2.mısra, 2. devre, nakarat
- (C) Aranağme
- (D) O ne hikmettir acep yâreme tesir etmez, 3. mısra, 3. devre, 1. meyan
- (E) Kâfir imana gelir dinlese efgânımızı,4. mısra, 4. devre, 2. meyan
- (F) Aranağme
- (G) Temelinden yıkılıp oldu harab içre harab, 5. mısra, 5. devre, 3. meyan
- (H) Nice tamir edelim bu dili virânımızı,6. mısra, 6. devre, 4. meyan
- (İ) Aranağme
- (K) Sabr û samanımızı didelerin etti harab,7. mısra, 7. devre, 5. meyan
- (L) Şimdi içmek mi diler gamzelerin kanımızı,8. mısra, 8. devre, 6. meyan
- (M) Aranağme
- (N) Eder aşk ehli feda vârnı artık Sabri,9. mısra, 9. devre, 7. meyan
- (B') Varalım biz dahi takdim edelim canımızı,10. mısra, 10. devre, nakarat

Yapı'nın özeti;

- (A) 1. mısra, 1. devre, zemin
- (B) 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (C) Aranağme
- (D) 3. mısra, 3. devre, 1. meyan
- (E) 4. mısra, 4. devre, 2. meyan
- (F) Aranağme
- (G) 5. mısra, 5. devre, 3. meyan
- (H) 6. mısra, 6. devre, 4. meyan
- (İ) Aranağme
- (K) 7. mısra, 7. devre, 5. meyan
- (L) 8. mısra, 8. devre, 6. meyan
- (M) Aranağme
- (N) 9. mısra, 9. devre, 7. meyan

(B') 10. mısra, 10. devre, nakarat

Genel yapı;

[(A)+ (B)+ (C)+ (D)+ (E)+ (F)+ (G)+ (H)+ (İ)+ (K)+ (L)+ (M)+ (N)+ (B')]

→ Cümle

2.2.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “muaşşer şarkı”⁹⁰ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.2.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey’in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserin güftesi son kıtadaki mahlasından da anlaşılacağı üzere Sabrî (Sabrî Mehmed)’ye aittir. Eserin aruz vezni⁹¹ ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Muaşşer

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aabacacada

Konu: Aşk, sevgiliye sitem

Bilse bir kerre o şuh hâl-i perişânımızı

Rahmedip yakmaz idi bu derece cânımızı

O ne hikmettir acep yâreme tesir ettmez

Kâfir imana gelir dinlese efgânımızı

Temlinden yıkılıp oldu harab içre harab

⁹⁰ Muaşşer şarkı türü hakkında bilgi için bkz.; s. 18.

⁹¹ **Arûz Vezni:** Nazımda uzun ve kısa heceler ahenkli bir şekilde gruplaşması ve sıralanması ile meydana getirilmiş bir vezinler sistemidir. Arap dili ve yazısına göre düşünülmüş, heceler sesine ve heceleri belirleyen harflerin hareketli (müteharrik) ya da harekesiz (sakin) oluşlarına göre düzenlenmiş bir sistemdir. Şiirde tekrarların disiplin edilmesi, kafiye düzenlerinin sağlanması, mısralar ve kıt’alar arasındaki anlam bütünlüğünün ve devamlılığının temini gibi nedenler arûz kalıplarının doğmasına neden olan etkenlerdir. (Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı- Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001, s. 131; Ahmet Hatipoğlu, *Türk Müsikiğinde Formlar*. Eğitim Kitabevi, Konya, 1996, s. 4.)

*Nice tamir edelim bu dili virânımızı
 Sabr û samanımızı didelerin etti harab
 Şimdi içmek mi diler gamzelerin kanımızı
 Eder aşk ehli feda vârını artık Sabri
 Varalım biz dahi takdim edelim canımızı*

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. mısra (*Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün*)
2. mısra (*Fâilâtün / Fâilâtün / Feilâtün / Feilün*)
3. mısra (*Feilâtün / Fâilâtün / Feilâtün / Fâlün*)
4. mısra (*Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün*)
5. mısra (*Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fâlün*)
6. mısra (*Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün*)
7. mısra (*Failâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün*)
8. mısra (*Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün*)
9. mısra (*Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fâlün*)
10. mısra (*Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fâlün*)

RAST ŞARKI

"Bilse Bir Kerre"

Beste: Ahmed Arif Bey
Güfte: Sabri

Aksak
♩ : 112
(A)

Ah bil se bir ker re o şuh ha li pe ri şa ni mu zı (saz) Rah me dip yak maz i di bu de re ce ca ni mu zı (saz) zı (saz) O ne hik met tir a ceb ya re me te sir et mez (saz) Ka fir i ma na ge lir din le se ef gâ ni mu zı (saz) Te me lin den yı kı lp ol du ha rab iç re ha rab (saz) Nice ta mir e de lim bu di li vi ra ni mu zı (saz)

Şekil 21. Ahmed Arif Bey'e ait rast şarkının tamamının 1.nüshası

(K) Sabrû sa... ma... nu mu zı... dî... de le rin... et...
(L) ti ha rab... (saz...) Şim dî iç mek... mi dî...
ler... ga... m ze le rin... ka... nu mu zı...
(M) (saz...) E der aşk eh...
(N) li fe da... va... rı nı ar... tık... Sab...
(B) rî... (saz...) Va ra lum biz... da hi tak... tim...
(Koda) e de lim ca... nu mu zı... (saz...)

Bilse bir kerre o şuh hâl-i perişânımız
Rahmedip yakmaz idi bu derece cânımız
O ne hikmettir acep yâreme tesir ettmez
Kâfir imana gelir dinlese efgânımız
Temlinden yıkılıp oldu harab içre harab
Nice tamir edelim bu dili virânımız
Sabr û samanımız didelerin etti harab
Şimdi içmek mi diler gamzelerin kanımız
Eder aşk ehli feda vârnı artık Sabri
Varalım biz dahi takdim edelim canımız

Sabrî

Şekil 22. Ahmed Arif Bey'e ait rast şarkının tamamının 2. nüshası

2.3. Bestenigâr Şarkı: “Kim sevk ediyor dîli belaya”

Eserin elimizde, devlet korosu nota arşivinden alınan iki nüshası bulunmaktadır.⁹² Eserin mevcut notaları yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin güfteleri ve nota başlığı kısımları tekrar yazılarak düzeltilmiştir. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.3.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekarı	: Meçhul
Makamı	: Bestenigâr
Usûlü	: Türk Aksağı (5/8)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Murabba
Nazım Şekli	: Şarkı
Vezin Yapısı	: Hece Vezni

2.3.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

2.3.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri

Bestenigâr Makamı Dizisi

Şekil 23. Rauf Yekta Bey'in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu bestenigâr makamı dizisi.⁹³

⁹² Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 91, 92.

⁹³ Yekta Bey, *a.g.e.*, s. 80.

(B)
Kim sev ke di..... yor.... di..... li..... be..

(B')
la..... ya..... Kim sev ke di..... yor.... di..... li be

(C)
la..... ya..... Tâ kat mi... ye..... ter... bu..... ip ti
İs yan e.... di..... lir.... mi..... hiç Hü

Şekil 24. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 1. kısmı

Eser, zemin kısmında çargâh perdesiyle inici bir şekilde seyre başlayarak, acemde nikrizli kalış sergilemiştir. Zeminin devamında aynı ezgiler ile devam eden seyir, çargâh perdesinde kalış yaparak nazari olarak hicaz 4'lüsüyle yarım karar etmiştir.

(C)
la..... ya..... Tâ kat mi... ye..... ter... bu..... ip ti
İs yan e.... di..... lir.... mi..... hiç Hü

(D)
la..... ya..... Tâ kat mi ye... ter..... bu ip ti
da..... ya..... İs yan e di.... lir..... mi hiç Hü

(E)
la..... ya (son) Tak di re i..... nan.... ma..... mak..... o....
da..... ya (saz) ya

Şekil 25. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 2. kısmı

Eserin nakarat kısmında sabalı devam etmiş ve irak perdesinde segâhlı tam karar ederek bestenigâr gösterilmiştir.

(E)

la..... ya (son) da..... ya (saz) Tak di re i..... nan.... ma..... mak..... o....

(E')

lur..... mu..... Tak di re i..... nan.... ma..... mak o

♩ (A)

lur..... mu.... (Aranağme...)

Şekil 26. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 3. kısmı

Meyan kısmında ise seyir muhayyer perdesinde uşaklı asma kalış gösterdikten sonra neva perdesine doğru inmiş ve tekrar tiz bölgede genişleme yapmıştır. Benzeri ezgilerle devam eden seyrin meyanı çargâhda yarım karar ederek ikinci nakarata geçiş sağlanmıştır.

♩ (C)

la..... ya..... Tâ kat mi... ye..... ter... bu..... ip ti İs yan e.... di..... lir.... mi..... hiç Hü

(D)

la..... ya..... Tâ kat mi ye... ter..... bu ip ti da..... ya..... (E) İs yan e di.... lir..... mi hiç Hü

(son)

la..... ya (saz) da..... ya Tak di re i..... nan.... ma..... mak..... o....

Şekil 27. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 4. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

Şekil 28. Ahmed Arifi Bey'e ait besteniğâr şarkının 5. kısmı

Eserin aranağmesinde besteniğâr dizisi inici-çıkıcı ezgilerle duyurularak ırakta (yerinde) segâhlı tam karar kılmıştır.

Eserin makamsal analizi sonucunda; Ahmed Arifi Bey'in besteniğâr makamının özelliklerini yansıtan, geleneksel üslûbta bir eser bestelemiş olması tarafımızca elde edilen nihai bir gözlemdir.

2.3.2.2. Usûl Özellikleri

Eserin tamamında ika edilen Tür aksağı usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Türk aksağı usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Türk aksağı usûlü:

a- 5 zamanlıdır.

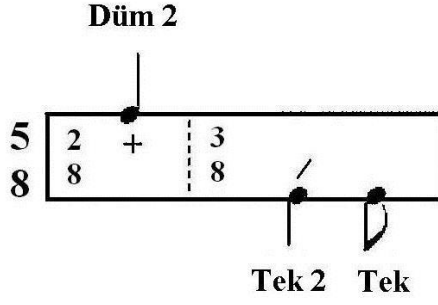
b- Bir nim sofyan ve bir semainin (bir 2 zamanla bir 3 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bazen 3 zaman başta ve 2 zaman sonda olabilir. Bu ikinci şekil Türk aksağıdır.

c- 5/8'lik birinci mertebeye ve 5/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır.

d- Şarkı, türkü, ilâhî, oyun havası gibi formalarda, saz semaîlerinin dördüncü hanelerinde, köçekçelerde, kısaca hemen her çeşit formalarda kullanılmıştır.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb ise zayıftır.⁹⁴

⁹⁴ Özkan, a.g.e., s. 619.

Şekil 29. Türk Aksağı usûlünün şeması

2.3.2.3. Biçim Özellikleri

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır.

Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dört mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

- (A) Aranağme
- (BB') Kim sevkediyor dîli belaya, 1. mısra, 1. devre, zemin
- (CD) Tâkât mı yeter bu iptilaya, 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (EE') Takdire inanmamak olur mu, 3. mısra, 3. devre, meyan
- (CD) İsyân edilir mi hiç Hüda'ya, 4. mısra, 4. devre, nakarat

Yapı'nın özeti;

- (A) Aranağme
- (BB') 1. mısra, 1. devre, zemin
- (CD) 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (EE') 3. mısra, 3. devre, meyan
- (CD) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(A)+(BB')+(CD)+(EE')+(CD)] → Cümle.

2.3.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “murabba şarkı” türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.3.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey’in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserinin güfte yazarı bilinmemekle birlikte, eserin 10’lu hece vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: 10’lu Hece Vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Kim sevk ediyor dili belaya

Tâkât mı yeter bu iptilaya

Takdire inanmamak olur mu?

İsyan edilir mi hiç Hüda’ya?

Not: Yukarıdaki dörtlüğü oluşturan bütün dizelerdeki hece sayısı 10’dur. Fakat bütün dizelerde duraklar⁹⁵ aynı yerde değildir. Kelimeler ortadan bölünemeyeceğine göre bu dörtlüğü duraksız kâbul etmek zorundayız. Bu durumda yukarıdaki şiir hece ölçüsünün 10’lu kalıbıyla ve duraksız olarak yazılmıştır diyebiliriz.

---

⁹⁵ Durak terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 25.

BESTENİĠÂR ŞARKI

Türk Aksağı

"Kim Sevkediyor Dili Belaya"

Beste: Ahmed Arifi Bey
Güfte Meçhûl

(B) Kim sev ke di..... yor.... di..... li..... be..

(B') la..... ya..... Kim sev ke di..... yor.... di..... li be

(C) la..... ya..... Tâ kat mi... ye..... ter... bu..... ip ti
İs yan e.... di..... lir.... mi..... hiç Hü

(D) la..... ya..... Tâ kat mi ye... ter..... bu ip ti
da..... ya..... (E) İs yan e di.... lir..... mi hiç Hü

la..... (son) ya (saz) Tak di re i..... nan.... ma..... mak..... o....
da..... ya (E') Tak di re i..... nan.... ma..... mak o

(A) hur..... mu.... (Aranağme...)

hur..... mu.... (A)

hur..... mu.... (Aranağme...)

Kim sevkediyor dili belaya
Tâkât mı yeter bu iptilaya
Takdire inanmamak olur mu
İşyan edilir mi hiç Hüda'ya

Şekil 30. Ahmed Arifi Bey'e ait besteniğâr şarkının tamamı

2.4. Bestenigâr Şarkı: “Alemde ey serv-i semen”

Eserin elimizde, devlet korosu ve TRT nota arşivlerinden alınan dört nüshası bulunmaktadır.⁹⁶ Eserin mevcut notaları yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin TRT nota arşivinden alınan nüshası çalışmamızda kullanılmıştır. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.4.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekârı	: Meçhul
Makamı	: Bestenigâr
Usûlü	: Aksak (9/8)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Murabba
Nazım Şekli	: Şarkı
Vezin Yapısı	: Hece Vezni

2.4.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

2.4.2.1. Eser'in Makamsal Özellikleri

Bestenigâr Makamı Dizisi

Şekil 31. Rauf Yekta Bey'in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu bestenigâr makamı dizisi⁹⁷

⁹⁶ Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 92, 97.

⁹⁷ Yekta Bey, *a.g.e.*, s. 80.

(A)

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

(A')

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

(B)

CÂ NİM DA CÂ NÂ NİM DA SEN
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

Şekil 32. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 1. kısmı

Eser, zemin kısmında yerinde saba göstererek ırak perdesinde segâhlı tamam karar kılmıştır. Neva sesiyle devam eden seyir şehnaz perdesine doğru çıkış sergilemenin ardından tekrar yerinde tam karar etmiştir. Zeminin devamında seyir aynı ezgilerle devam etmiş ve nakarata geçiş kısmında segâh perdesinde kalış yapmıştır.

(B)

CÂ NİM DA CÂ NÂ NİM DA SEN
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

(C)

CÂ NİM DA CÂ NÂ NİM DA SEN / SAZ
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

KODAYA ⊕

Şekil 33. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 2. kısmı

Eserin nakarat kısmında seyir saba dizisiyle belirgin bir şekilde işlenerek devam etmekte ve nakaratin sonuna doğru ırakta segâhlı tam karar etmektedir.

(D)

...../ KES TİM ..... Â LÂ ..... KA ..... CÜM ..... LE
Bİ LİR ..... İ KEN ..... Yİ ..... NE ..... ŞE

(E)

DEN [.....SAZ.....] KES ..... TİM Â LÂ .....
HA ..... Bİ ..... LİR İ KEN .....

KA ..... CÜM ..... LE DEN ..... KODA D.C.
Yİ ..... NE ..... ŞE HA ..... NA ..... SON

Şekil 34. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 3. kısmı

Eserin meyan kısmında buselik perdesinde inici nikriz 5'lisi ile kalış yapılmış ve ardından eviçte segâhlı kısa bir asma karar gösterilmiştir. Seyrin devamında ise eviç perdesinde müstear 4'lüsü gösterilerek karara doğru saba dizisiyle inilmiş ve bestenigârlı tam karar edilmiştir.

(B)

..... CÁ ..... NİM DA CÁ ..... NÂ ..... NİM ..... DA SEN .....
YOK ..... ZER RE CE ..... MEY ..... LİN ..... BA NA .....

(C)

CÁ NİM ..... DA CÁ ..... NÂ ..... NİM ..... DA SEN [.....SAZ.....]
YOK ZER ..... RE CE ..... MEY ..... LİN ..... BA NA ..... KODAYA

Şekil 35. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 4. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

Eserin makamsal analizi sonucunda; Ahmed Arifi Bey'in bestenigâr makamının özelliklerini yansıtan, geleneksel üslûpta bir eser bestelemiş olması tarafımızca elde edilen nihai bir gözlemdir.

(AA') 1. mısra, 1. devre, zemin

(BC) 2. mısra, 2. devre, nakarat

(DE) 3. mısra, 3. devre, meyan

(BC) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(AA')+ (BC)+ (DE)+ (BC)] → Cümle.

2.4.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “murabba şarkı” türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.4.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey'in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserinin güfte yazarı bilinmemekle birlikte, eserin 8'lihece vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: 8'liHece Ölçüsü

Kafiye Düzeni: aaaa / bbbb

Konu: Aşk

Alemde ey serv-i semen

Cânımda cânanımda sen

Kestim alâka cümleden

Cânımda cânanımda sen

Amma ne çare mutlaka

Yok zerrece meylin bana

Bilir iken yine şêha

Yok zerrece meylin bana

Not: Yukarıdaki dörtlüğü oluşturan bütün dizelerdeki hece sayısı 8'dir. Fakat bütün dizelerde duraklar aynı yerde değildir. Kelimeler ortadan bölünemeyeceğine göre bu dörtlüğü duraksız kâbul etmek zorundayız. Bu durumda yukarıdaki şiir hece ölçüsünün 8'li kalıbıyla ve duraksız olarak yazılmıştır, diyebiliriz.

BESTENİGÂR ŞARKI

Aksak

"Âlemde Ey Serv-i Semen"

Beste: Ahmed Arifi Bey

(A)

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

(A')

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

(B)

CÂ NİM DA CÂ NÂ NİM DA SEN
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

(C)

CÂ NİM DA CÂ NÂ NİM DA SEN / KODAYA
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA SAZ

(D)

KES TİM Â LÂ KA CÜM LE
Bİ LİR İ KEN Yİ NE ŞE

(E)

DEN HA / KES TİM Â LÂ
SAZ Bİ LİR İ KEN

KA CÜM LE DEN SEN SON
Yİ NE ŞE HA NA

⊕ KODA D.C.

ÂLEMDE EY SERV-İ SEMEN
CÂNIMDA CÂNÂNIMDA SEN
KESTİM ÂLÂKA CÜMLEDEN
CÂNIMDA CÂNÂNIMDA SEN

AMMA NE ÇARE MUTLAKA
YOK ZERRECE MEYLİN BANA
BİLİR İKEN YİNE ŞEHA
YOK ZERRECE MEYLİN BANA .

Selçuk
Sipahioğlu
07-11-2003

Şekil 37. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının tamamı

2.5. Şevkefzâ Şarkı: “Belki ben bin dilbere ettim tesadüf lâ-akâl”

Eserin elimizde, devlet korosu ve TRT nota arşivlerinden alınan dört nüshası bulunmaktadır.⁹⁹ Eserin TRT sanatçısı Bekir Sıdkı Sezgin Hoca tarafından icra edilmiş bir kaydı elimizde mevcuttur.¹⁰⁰ Eserin mevcut notaları kayıt aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin TRT nota arşivinden alınan nüshası çalışmamızda kullanılmıştır. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.5.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekârı	: Meçhul
Makamı	: Şevkefzâ
Usûlü	: Ağır Aksak (9/4)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Murabba
Nazım Şekli	: Şarkı
Vezin Yapısı	: Aruz Vezni

2.5.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

2.5.2.1. Eser’in Makamsal Özellikleri

Şevkefza Makamı Dizisi

شوق افلاک

Şekil 38. Rauf Yekta Bey’in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu şevkefzâ makamı dizisi¹⁰¹

⁹⁹ Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 98, 101.

¹⁰⁰ Eserin kaydı ek-3 kısmındaki cdlerde yer almaktadır.

¹⁰¹ Yekta Bey, *a.g.e.*, s. 78.

(B) Bel ki ben bin dil be re et
tim te sa düf lâ
kal saz Hiç bi riş le ki
Bir gü zel ki

Şekil 39. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 1. kısmı

Eser, zemin kısmında inici seyre teorik olarak çargâh perdesinde görülen zirgüleli hicaz dizisiyle (saba makamı dizisinin tiz bölgelerinden) başlayarak meyan seyrine geçmezden evvel çargâh perdesinde yarım karar etmiştir.

kal saz Hiç bi riş le ki
Bir gü zel ki
et me miş di üş fe ti gön
tek ya rat muş zâ tu m zâ
1. lüm tu e mel saz lüm tu e mel saz
2. lüm tu e mel saz

Şekil 40. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 2. kısmı

Eserin nakarat kısmında seyir kürdi perdesinde inici nikriz asma kalışıyla devam etmiş ve sonrasında hicaz perdesi neva hâlini alarak küçük bir kürdi çeşnisi ardından acemaşiran perdesinde nikrizli tam karar kılmıştır. Nakarat kısmı şevkefza makamı dizisine örnek teşkil etmekle birlikte bu kısımda seyir, karar ederken nikrizli ve son olarak da acemaşiranlı tam kalışlar göstermektedir.

(D)

saz 1 İş te şim di bul du gön lüm

(b')

meş re bin ce bir gü

zel t saz tu e zel SON saz

Şekil 41. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 3. kısmı

Eserin meyan kısmında ise seyir sabalı başlamakta ve yerinde bir buselik çeşni göstererek düğâh perdesinde karar etmektedir. İnci saba dizisiyle devam eden seyir yerinde acemaşiranlı kalış yaparak tam karar etmiştir.

(CC')

kal t saz Hiç bi riy le Bir gü zel ki

et me miş di ü l fe ti gön tek ya rat mış zâ tu nu zâ

1. lüm tu e mel t saz lüm tu e mel t saz

2. lüm tu e zel t saz

Şekil 42. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 4. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

(A)

Aranâğme

1. Aranâğme

2. Aranâğme

Şekil 43. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 5. kısmı

2.5.2.3. Biçim Özellikleri

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dört mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

(A) Aranağme

(Bb) Belki ben bin dilbere ettim tesadüf lâ-akâl, 1. mısra, 1. devre, zemin

(CC') Hiç biriyle etmemişti ülfeti gönlüm emel, 2. mısra, 2. devre, nakarat

(Db') İşte şimdi buldu gönlüm meşrebince bir güzel, 3. mısra, 3. devre, meyan

(CC') Bir güzel ki tek yaratmış zâtını zât-ı ezel, 4. mısra, 4. devre, nakarat

Yapı'nın özeti;

(A) Aranağme

(Bb) 1. mısra, 1. devre, zemin

(CC') 2. mısra, 2. devre, nakarat

(Db') 3. mısra, 3. devre, meyan

(CC') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(A)+(Bb)+(CC')+(Db')+(CC')] →Cümle.

2.5.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “murabba şarkı” türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.5.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey'in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserinin güfte yazarı bilinmemekle birlikte, eserin arûz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Arûz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

*Belki ben bin dilbere ettim tesadiif lâ-akâl
Hiç biriyle etmemiştî ülfeti gönlüm emel
İşte şimdi buldu gönlüm meşrebince bir güzel
Bir güzel ki tek yaratmış zâtını zât-ı ezel
(Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün)*

ŞEVK-EFZÂ ŞARKI

Ağır Aksak

"Bel ki ben bin dilbere ettim tesâdüf lâ-akâl"

Beste: Ahmed Arifî Bey

Bel ki ben bin dil be re et
 tim te sa düf lâ
 kal [saz] Hiç bi ri y le
 Bir gü zel ki
 et me miş di ü l fe ti gön
 tek ya rat müş zâ tı nu zâ
 1. lüm e mel [saz lüm e mel [saz
 ti e zel ti e zel
 saz 1 İ ş te şim di bul du gön lüm
 meş re bin ce bir gü
 zel [saz tu e zel SON [saz
 Aranağme
 1. 2.

Belki ben bin dilbere ettim tesadüf lâ-akâl
 Hiç biriyle etmemişti ülfeti gönüm emel
 İşte şimdi buldu gönülüm meşrebince bir güz el
 Bir güz el ki tek yaratmış zâtını zât-ı ezel

Şekil 45. Ahmed Arifî Bey'e ait şevkefzâ şarkının tamamı

2.6. Şevkefzâ Şarkı: “Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan”

Eserin elimizde, devlet korosu ve TRT nota arşivlerinden alınan iki nüshası bulunmaktadır.¹⁰³ Eserin mevcut notaları yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir. İnceleme nihayetinde eserin notası düzeltilerek tekrar yazılmıştır. Ekler kısmında yer vermiş olduğumuz orijinal nüshalarda ise herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

2.6.1. Eser Hakkında Genel Saptamalar

Bestecisi	: Ahmed Arifi Bey
Güftekârı	: Meçhul
Makamı	: Şevkefzâ
Usûlü	: Sofyan (4/4)
Biçimi	: Şarkı
Türü	: Murabba
Nazım Şekli	: Şarkı
Vezin Yapısı	: Hece Vezni

2.6.2. Eser Hakkında Özel Saptamalar

2.6.2.1. Eser’in Makamsal Özellikleri

Şevkefza Makamı Dizisi

شَوَقِزَا

Şekil 46. Rauf Yekta Bey’in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu şevkefzâ makamı dizisi¹⁰⁴

¹⁰³ Eserin orijinal nüshaları için bkz.; s. 102, 103.

¹⁰⁴ Yekta Bey, *a.g.e.*, s. 78.

(A)

Hiç çe.. kil.... mez di..... gö mil..... ba
ri ci han... ba.... ri.... ci..... han.....

Şekil 47. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 1. kısmı

Eser, zemin kısmında inici seyre teorik olarak çargâh perdesinde görülen zirgüleli hicaz dizisiyle (saba makamı dizisinin tiz bölgelerinden) başlayarak acem perdesinde nikrizli karar etmiştir.

(B)

Ol ma..... sa..... sev mek se vil.... mek
bi gü man..... bi gü..... man.....

Şekil 48. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 2. kısmı

Nakarat bölümünün seyri gerdaniye üzerinde hicaz 4'lüsünü göstererek nakaratın sonuna doğru yerinde acemaşiranlı tam karar etmiştir.

(C)

Ben u san..... man sev me den hiç
bi ze... man.... hiç... bi... ze... man.....

Şekil 49. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 3. kısmı

Eserin meyan kısmında ise seyir, besteniğârlı ve sabalı kalırlarla devam etmektedir.

Ol ma..... sa..... sev mek se vil..... mek
bi gü man..... bi gü..... man.....

Şekil 50. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının 4. kısmı

Eserin bu bölümünde birinci nakaratın ezgisi güfte farklılığıyla tekrar etmektedir.

Eserin makamsal analizi sonucunda; Ahmed Arifi Bey'in şevkefza makamının özelliklerini yansıtan, geleneksel üslûpta bir eser bestelemiş olması tarafımızca elde edilen nihai bir gözlemdir.

2.6.2.2. Usûl Özellikleri

Eserin tamamında ika edilen sofyan usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Sofyan usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Sofyan usûlü:

a- 4 zamanlıdır.

b- İki nîm sofyanın (iki tane iki zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

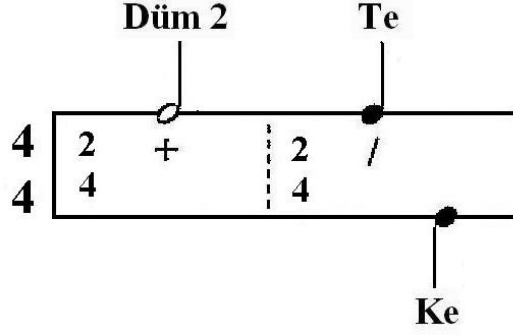
c- 4/8'lik ve 4/4'lük iki mertebesi varsa da 4/4'lük olan ikinci mertebe daha çok kullanılmıştır.

d- Peşrevlerde, ilâhîlerde, şarkılarda, türkülerde, oyun havalarında, kısaca özel usûl mecburiyeti olmayan hemen her formda kullanılmıştır.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıftır.

Not: Sofyan usûlü kudümle genellikle 8/8'lik düyek olarak vurulur.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Özkan, a.g.e., s. 617.

Şekil 51. Ağır aksak usûlünün şeması

2.6.2.3. Biçim Özellikleri

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dört mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

- (A) Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan, 1. mısra, 1. devre, zemin
- (B) Olmasa sevmek sevilme bi güman, 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (C) Ben usanmam sevmeden hiçbir zaman, 3. mısra, 3. devre, meyan
- (B) Olmasa sevmek sevilme bi güman, 4. mısra, 4. devre, nakarat

Yapı'nın özeti;

- (A) 1. mısra, 1. devre, zemin
- (B) 2. mısra, 2. devre, nakarat
- (C) 3. mısra, 3. devre, meyan
- (B) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(A)+ (B)+ (C)+ (B)] →Cümle.

2.6.2.4. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “murabba şarkı” türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

2.6.2.5. Sözel Özellikleri

Ahmed Arifi Bey'in, şarkı türüne ait incelediğimiz eserinin güfte yazarı bilinmemekle birlikte, eserin 11'li hece vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: 11'li Hece Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa/ bbba

Konu: Aşk

*Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan
Olmasa sevmek sevmek bi güman
Ben usanmam sevmeden hiçbir zaman
Olmasa sevmek sevmek bi güman*

*Mey olunmuş fitratım sevda ile
Sevmeden korkmam gâmi fedâ ile
Ben acımam yâre can îhdâ ile
Ger sevilmezsem olur hâlim yaman*

Not: Yukarıdaki dörtlüğü oluşturan bütün dizelerdeki hece sayısı 11'dir. Fakat bütün dizelerde duraklar aynı yerde değildir. Kelimeler ortadan bölünemeyeceğine göre bu dörtlüğü duraksız kâbul etmek zorundayız. Bu durumda yukarıdaki şiir hece ölçüsünün 11'li kalıbıyla ve duraksız olarak yazılmıştır, diyebiliriz.

ŞEVKEFZÂ ŞARKI

Sofyan

"Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan"

Beste: Ahmed Arifi Bey

Güfte: Meçhûl

(A)

Hiç çe.. kil..... mez di..... gö nil..... ba
ri ci han... ba..... ri..... ci..... han.....

(B)

Ol ma..... sa..... sev mek se vil..... mek
bi gü man..... bi gü..... man.....

(C)

Ben u san..... man sev me den hiç
bi ze... man.... hiç... bi... ze... man.....

E.Çömendir

Hiç çekilmezdi gönül bâri cihan
Olmasa sevmek sevilme bi güman
Ben usanmam sevmeden hiçbir zaman
Olmasa sevmek sevilme bi güman

Mey olunmuş fitratım sevda ile
Sevmeden korkmam gâmi fedâ ile
Ben acıyam yâre can îhdâ ile
Ger sevilmezsem olur hâlim yaman

Şekil 52. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefzâ şarkının tamamı

SONUÇ

“Harputlu Emînhafizzâde Ahmed Arifi Bey’in Hayatı ve Bestelemiş Olduğu Eserlerin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi” başlıklı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Ahmed Arifi Bey, kırk yıllık memuriyeti boyunca farklı görevlerde bulunmuştur. Osmanlı’nın önemli bürokratlarından biri olan Arifi Bey, edebî yönü, hattatlığı, mûsikîşinaslığı, sazandeliği, hanendeliği ve besteciliğiyle de adından bahsettirmiştir.

2) Ahmed Arifi Bey’in on iki eseri tespit edilmiş ancak altısının notasına ulaşılabilmıştır. Ulaşılan eserlerin ikisi Şevkefza, ikisi Bestenigâr, biri Hicaz, biri de Rast makamında bestelenmiştir.

3) Ahmed Arifi Bey’in ulaşabildiğimiz altı adet eseri tür ve biçim yönünden incelemeye tabi tutulmuş ve neticede bu eserlerin tamamının şarkı formunda bestelediği tespit edilmiştir. Eserlerin tür olarak ise beşinin “murabba”, birinin “muaşşer” şarkı türünde olduğu görülmüştür.

4) Ahmed Arifi Bey’in yapı itibarıyla alışlagelen şarkı biçimlemesinin dışına çıkmadığı eserlerinde görülmektedir. Yani eserlerinde (A) zemin, (B) nakarat, (C) meyan, (B) nakarat yapılanması işlenilmiştir.

5) İncelemeye alınan eserlerin usûl yapılarını incelediğimizde, ikisinin “Aksak”, dördünün “Ağırlama, Türk Aksağı, Ağır Aksak, Sofyan” olduğu görülmüştür. Usûllerin darp yapısının, eserlerin melodik yapısıyla ve güftelerin prozodik yapısıyla tamamen uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

6) Eserlerin sözlerinin nazım şekillerine baktığımızda, beşinin “şarkı”, birinin “muaşşer” nazım türünde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eserlerin dördü hece, ikisi arûz vezni ile yazılmıştır.

7) Arifi Bey’in eserleri incelendiğinde eserlerin klasik üslûba yatkınlığı gözlemlenmiştir. Eserlerde ana makama hem yakın hem de uzak makamsal geçkiler yapılmıştır. Özellikle rast makamında yapmış olduğu “Ah bilse bir kerre o şuh hâli perişânımız” adlı şarkısında zengin makamsal geçkiler kullanılmıştır.

Bütün bu bilgiler ışığında yapmış olduğumuz yüksek lisans çalışmamızın, Harputlu Eminhafizzâde Ahmet Arifi Bey’in hayatı ve bilhassa eserlerinin müzikal yapısı hakkında içerdiği bilgilerle Türk Mûsikîsine ve Harput kültürüne nacizâne katkı sağlaması, şahsımızca temenni edilen en büyük arzudur

SÖZLÜK**A**

Ahkâm	: Yargı
Arazi-i mevkûfe	: Vakıf olunmuş arazi
Âsar-ı umran	: Uygarlık eseri
Âza	: Üye

B

Bab-ı Âli	: Sadrazam sarayı
Baş kitabet	: Yazmanlık
Bîhakkın	: Hakkıyla

D

Dâhiliye nezareti mektubî kalemi	: İç işleri bakanlığı yazı işleri kalemi
Dilnişin	: Güzel, hoş

E

Encümen-i teftiş	: Teftiş kurulu
Evkaf	: Vakıf

H

Hatt-ı hümayûn	: Padişah fermanı
Hükkâm	: Hakim

İ

İane	: Yardım
İcazet	: İzin, onay, diploma
İkmâl	: Tamamlamak, bitirmek
İstinaf	: Üst yargı yolu

K

Kavâid	: Kural
Kitâbet	: Yazmanlık, kâtiplik

M

Mamuretülaziz İdâdîsi	: Lise derecesindeki okul
Matbuat-ı dâhiliye	: Basın, yayın
Mecelle	: Hukuk
Mecid	: Yüce
Meclis-i idare	: İdare meclisi
Meclis-i kebîr-i maârif azalığı	: Eğitim kurumu üyesi
Meclis-i maarif âzâlığına	: Eğitim işlerinden sorumlu bakanlık
Medfun	: Gömülmüş
Medrese	: Fakülte
Medresetü'l-Kuzat	: Kadı yetiştirilen okul
Mektep	: Okul
Mektûbi	: Mektupçu yazı işlerini yürüten kimse
Mektubî kalemi müsevvitliği	: Yazı işleri kâtipliği
Meşihat	: Şeyhül İslam makamı
Muallim	: Öğretmen

Muavin	: Yardımcı
Muharrirliğine	: Yazarlık
Musalli	: Beş vakit namaz kılan
Muvafık	: Uygun
Müderris	: Din dersi veren kimse
Mühendishane-i Berri Hümayun	: Askeri okul
Mülâzemet	: Kesintisiz
Mümeyyizlik	: Yazıları temize çekme
Mürakıp	: Denetçi
Müstantiklik	: Sorgu yargıçlığı
Mütedeyyin	: Dindar kimse
Müzakerat	: Danışma

N

Nadir'ül emsal	: Benzeri olmayan
Naib	: Kadı vekili
Nazım	: Düz yazı
Nazırlık	: Bakanlık
Neşr	: Yaymak, duyurmak
Nezaret	: Bakanlık

R

Riyaset	: Başkanlık
Rütbei salise	: Mertebe

S

Sadaret : Baş vezirlik

Sıhhiye : Sağlık işleri

ř

řûra : Danışma kurulu

T

Talik : Yatık olarak yazılan yazı tûrû

Tekellûm : Konuřmak

U

Ulâ : řeref sahibi kimse

Ulemâ : Âlim

Umumi : Genel

V

Vûkela : Osmanlı İmparatorluğu'nda bakanlar, vekiller

Z

Zabt : Elinden alıma karşı sağlama

KAYNAKLAR

- AKDOĞU, Onur, *Türler ve Biçimler*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996.
- ALBAYRAK, Nurettin, ‘*Hece Vezni*’, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XVII, İstanbul, 1998, ss. 148, 149, 150.
- PALA, İskender-KILIÇ, Filiz, ‘*Muaşşer*’, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXI, İstanbul, 1998, ss. 234, 235.
- , ‘*Şarkı*’, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXI, İstanbul, 1998, ss. 233, 234.
- DEMİREL, Yurdal, ‘*Harputlu Çok Yönlü Bir Bürokrat: Eminhafızâde Ahmet Arifi Bey*’, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, C. II, İlhan Matbaa, Elazığ, 2013, ss. 715, 720, 721, 723, 726, 727.
- EMİROĞLU, Kudret, *Anadolu’da Devrim Günleri: II. Meşrutiyet’in İlanı*, İmge Yayınları, Ankara, 1999.
- HATİPOĞLU, Ahmet, *Türk Müsikiğinde Formlar*. Eğitim Kitabevi, Konya, 1996.
<http://www.kirsehirkulturturizm.gov.tr/belge/133941/camiveturbeler.html>,
 (02.08.2015).
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Hattatlar*, Maarif Yayınevi, İstanbul, 1955.
- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı - Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001.
- İSKİT, Servet, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Başvekâlet Basın Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1943.
- KIRMIZI, Abdülhamit, *Meşrutiyette İstibdat Kadroları: 1908 İhtilali’nin Bürokraside Tasfiye ve İkame Kabiliyeti*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.
- KOÇU, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. IX, Tan Matbaası, İstanbul, 1968.
- MOĞOL, Hasan, *Şer’iyye Sicilleri Sözlüğü*, Mehter Yayınları, Ankara, 1997.
- OR, Ahmet Nur, *Anılarım*, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2005.
- ÖZKAN, İsmail Hakkı, *Türk Müsikişi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türk Müsikişi Ansiklopedisi*, C. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

SUNGUROĞLU, İshak, *Harput Yollarında*, C. II, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1959.

TANRIKORUR, Cinuçen *Müzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009.

YAVAŞCA, Alâeddin, *Türk Müsikîsi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul, 2002.

YEKTA, Rauf, *Türk Müsikîsi*, Çev.: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.

EKLER

Ek - 1: Orjinallik Raporu

Ek - 2: Ahmed Arifi Bey'e Ait, Farklı Kaynaklardan Elde Edilen Notaların Orijinal Nüshaları

10821 HICAZ ŞARKI

AGIRLAMA AHMED ARIFI BEY

UY KU DAN AR TIK U YAN BU KU DAN AR TIK U BA
 YAN GÜN SE HER EY NEV Zİ VAN GÜN SE
 HA HOŞ GE LİR ET MEK SA TA GÜN HOŞ GE
 HER EY NEV Zİ VAN HEP SÜ TE KÜN İÇ SEV DİR Cİ HA
 HAN VA HEP SÜ TE KÜN İÇ SEV DİR Cİ HA HAN VA
 AŞ KA KA BAK OL MUŞ A YAN AŞ KA BAK OL MUŞ A
 YAN (AKA NABİSİ) YAN YAN

Bu sü
 Dogan 6.4.1999

Cüneyd Kosal'ın şapşaklı baskı
 bir notadan yazmış olduğu notaları aynen
 yazdım.

YILKIZI ARTIK UYAN
 GÜN SENER OLDI EY NEVZİVAN
 HEP SÜKÜN İÇRE CİHAN
 AŞKA BAK OLMUŞ AYAN

BU SÜKÜN İÇRE BANA
 HOŞ GELİR ETMEK SANA
 SER-TE-SER SEVDÜ HANA
 AŞKA BAK OLMUŞ AYAN

Şekil 53. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 1. nüshası (TRT nota arşivinden alınmıştır).

HICAZ ŞARKI

Usûlü: Ağır-lama

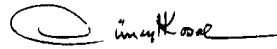
" Uykudan artık uyan "

Ahmed Arifi Bey

Uy ku dan ar tik u yan Uy ku
Bu şev kim is re ba na Bu şev
dan ar tik u yan Gün se her ey nev ci
kim is re ba na Hoş ge lir et mek sa
vân fa cün se her ey nev ci vân Hep sü
ser sev da ci hân ya Hep sü kün iş re ci
ser sev da ha hân Aş ka bak ol muş a yân
Va Aş ka bak ol muş a yân Aş ka bak ol muş a yân

Uykudan artık uyan
Gün seher ey nev-civân
Hep sükûn işre cihân
Aşka bak olmuş ayân

Bu sükûn
Hoş gelir etmek ^{Safâ}
Serteser sevdâ ^{Hava}
Aşka bak olmuş ayân

 İsmail Kocaoğlu

Şekil 54. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 2. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

hicaz

AHMET ARİFİ Bey

agülbuna

uy Ku dan ar tik u yan uy Ku

dan ar tik u yan şim se kor ey nee ci

şan şim se kor ey nee ci şan şep şu

han iş se ci han şep şu han iş se ci

han as Ka Bek ol mus a yan as Ka

Bek ol mus a yan

Kada

Bu şubun içre bana senterer seada Hana

bu şubun içre bana asha Bek ol mus a yan

B. Peren

Şekil 55. Ahmed Arifi Bey'e ait hicaz şarkının 3. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

1726.1

BİLSE BİR KERRE

RAST ŞARKI AHMET ARIFI

(♩ = 112) AKSAK

AH BİL SİZ BİR KERRE... RE O SÜH HA... Lİ PE Rİ ŞA...

NI NI Zİ CSAZ... RAH ME DİP YAK... MAZ İ...

Dİ BU... DERE CE CA... NI NI Zİ (SAZ...)

2

2

Zİ (SAZ...)

ONE HİKMET... TIR A... CE B... YA

RE ME TE... SIR... ET... MEZ CSAZ... KÂFİR İ MA...

NA GE... LİR... DİN... LE SE EF... ĞA... NI NI Zİ

(SAZ...)

TE ME LİN... DEH... YI KI

LİP... OL... DU HA RAB... İC... RE-HA... RAB CSAZ...

Nİ CE TA MİR... EDE LİM BU... ÖLİ Yİ RA...

NI NI Zİ (SAZ...)

Şekil 57. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 1. nüshasının 1. sayfası (TRT nota arşivinden alınmıştır).

1726

(SAZ...)

SABRI SA- MA- NIMI ZI- DI- DELE RİN ET-

TI HA RAB (SAZ... ŞİM DI İÇ MER- MI DI-

LER- GA- M İZLE RİN KA- NIMI ZI

(SAZ...)

E DER AŞK EŞ-

LİFE DA- YA- RINI KA- TIK SAB-

RI (SAZ... VARA LIM BİZ- DA HI- TAK- TIN- (Moda)

E DE LİM- CA- NIMI ZI- (SAZ... Zİ)

BİRSE BİR KERE O ŞU HÂLİ PERİŞANIMIZI
RAHMEDİB YAKMAZDI BU DERECE CÂNNIZI
BU NE HİMETTİR AÇEP YAREME TESİR ETMEZ
KÂFİR İMÂNÂ GELİR DİNLEŞİ EFGÂNNİMİZİ
TEMLİNDEN YIKILIP OLDU HRÂB İÇRE HARÂB

NİCE TÂMİR EDELİM BU DİLİ VİRÂNİMİZİ
SABRÜ SÂMÂNİMİRİDELERİN ETTİ HARÂB
ŞİMDİ İÇMEK Mİ DİLER GÂPZELE RİN KANIMIZI
EDER AŞK EHLİ FEDA VÂRİNİ ARTIK SABRİ
YARALIM BİZ DÂHİ TAKDİR EDELİM CÂNNİMİZİ

Şekil 58. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 1. nüshasının 2. sayfası (TRT nota arşivinden alınmıştır).

RAST ŞARKI

Usûl: Aksak

Beste = Ahmed Arifî Bey.
Gülte = Sabri Bey

Bil se bir ker re o şüh hâ Lî pe ri şâ ni mi zi...-SAZ-
 - Rah me di yak ma zi di bu de re ce câ ni mi
 zi...-SAZ-... (SAZ...
 -) Bu ne hik met dir a cep gâ re mi te'
 sir et mez -SAZ- - Kâfir ü mâ nage lir din le se
 e ş gâ ni mi zi (SAZ...
 -) Te me lin den yı kılıp ol du ha râb i ç
 re hâ râb -SAZ- - Nice tâ mir e de lim bu di li vî râ
 ni mi zi (SAZ... -)

CÜNEYD KOSAL

Şekil 59. Ahmed Arifî Bey'e ait rast şarkının 2. nüshasının 1. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

) Sabr ü sâ mâ nî mî
 zi dî de le rin et di ha râb -SAZ- Şimdi iç mek
 mi di ler gam ze le rin ka nî mî zi (SAZ -
) E der aşk eh li fe dâ vâ rî nî ar
 tık Sab rî ... -SAZ- Va ra lum biz da hî tak dîm
 e de lim câ nî mî zi -SAZ- ... ARANAĞMESİ

4. adet farkları olan nüsha ve
 hâfızamızdaki şekliyle istifadeyle
 İstanbul Radyosu Fasıl
 Heyreti için M. Arifi Bey
 CUMHURİYET KOSAL
 25.4.2005
 İsmail KOSAL

Bilse bir kerre o şüh hâl-i perîşânımızı
 Rahm edip yakmaz idi bu derece cânımızı
 Bu ne hikmetdir acep yâre mi te'sir etmez
 Kâfir îmânâ gelir dinlese âfgânımızı
 Temelinden yıkılıp oldu harâb-i gre-harâb
 Nice tâmir edelim bu dil-i virânımızı
 Sabr ü sâ mâ nî mî zi dideler in etdi harâb
 Şimdi içmek mi diler gam zeler in cânımızı
 Eder aşk ehli fedâ vâ rî nî ar tık Sabr ü
 Va ra lum biz da hî tak dîm edelim cânımızı

Şekil 60. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 2. nüshasının 2. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Rast Bile bir kerre

رَأَيْتُمْ كَيْفَ بَدَّلْتُ بَيْتَكُمْ بِبَيْتِ بَنِي إِسْرَائِيلَ

يا رب مداح ساز زنی می فی سا ری به لی
 جا جوده بر دی زنی ما نه
 آره نغمة زنی می فی
 کما نای ره یا بجه را دی تا ره ملک نه بر
 دی لیر کر نه ما ری می فی سا ری
 زنی می فی غفا اف لسه نه
 اورب لوفی بی نه ده لینه رنه
 لیب غا ره ج. لیا فا دول

Şekil 61. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 3. nüshasının 1.sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

بیله برکه دوستوخ حال برینا نری
 برعم ابروب باقراری بودرم جانری
 بونه هکندر محب باره می نایر اینر
 تا زمانه کلهر دکله اقصا نری
 غلنه نه بیغباروب اولدی غرابا بونر
 بیره نصیرا بیه لم بوردی درانری
 صبر دساما نری دینه لک اندی طراب
 شیری ایچکیمی دروغزه لک خانری
 ابر شیشه اعلیٰ نسا دارین ارنه صبرایت
 کوره لم بزومی قدیم ایده لم جانری

Şekil 62. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 3. nüshasının 2.sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

II (Aranjör me)

m m m ze

me lın den ye ke lep et

du ba rap ic ne ha

rap me ca da mur a ce

son su de ki ve na m m m

Aranjör me

ze

sa ma m m ze di de le

ın et te ha rap

m di ic mek mi di ter form

Şekil 64. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 4. nüshasının 2.sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

III

(Arayışime) ze le ri ka mi an ze

e der aşk eh

le fe da va ru nu

ar aşk sahi ru

2. A imen Kad

Bilse bir kere o içki hal-i pürsümüzze
 Rahmedip yakmaz içki bu derecc cammuz
 Öne hikmetler acep yararı tesir etmez
 Kâfir imana fela dinlese efganımızze
 Cenabından yutulup olata harap iare harap
 Ahice tamir edelim bu dil-i sira nımızze
 Tabir-i samamızze didelerin etti harap
 Lemda acımkı mi diler gençlerci kamamızze
 Erur aşk ehli feda varını artık Labri
 Karahane büz olata tahkim edelim cammımızze

Karim R. L. L. L. L.

Şekil 65. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 4. nüshasının 3. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

RAST ŞARKI AHMET ARIF BEY

Aksak Birinci Aranağme

Bil se birker re a şuk ha li pe ri şa

ni mi zi rah me di ş yak ma zi

di bu bere ce ca

ikinci Aranağme

o ne hik mek di a ca ş ya re mi

te sir et mez hâ fir

i ma na ge lir dia le se ef

ga ni mi zi. üçüncü Aranağme

ta me lin den / yı kılı p

al du ha rab iç re ha

Ünneykosal

Şekil 66. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 5. nüshasının 1.sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

rab nice ta mir e de lim bu
 dili di ra ni mi zi. dür. Aranağım
 Sab re
 su me ni mi zi di de le rin et
 di ha rab şin di iç mak mi di a
 ler gam ze le rin ha ni mi zi
 Birinci Aranağım.
 e de le rin et
 li fe da va ri ni ar tik sab
 ri va ru lım biz da hi tak
 dim e de lim ca ni mi zi

Bilse bir kerre o şuh hal-i perişanımız
 Rahm kütüb yakmaz idi bu derece canımız
 O ne hikmettir acep yarımı tesir etmez
 Kâfir imana gelir dinlese efganımız
 Temelinden yıkılıb oldu harab içre harab
 Nite tamir edelim bu dil-i viranımız.

Sabr-i samanımız; didelerin etti harab
 Şimdi içmek mi diler gamzelerin kanımız
 İder aşk ehli feda yarım artık sabrı
 Varalım biz dahi takdim edelim canımız.

Şekil 67. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 5. nüshasının 2. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Aksak

RAST

Ahmed Arifi Bey

Ah Bil-se bir ker re o şah ha-
 li pe-ri-şä- ri-mi-zi Rah-me-
 dip yak- maz i-di bu de-re-
 ce- ni-mi-zi şah
 re-mi te- sir et- mez Ka-şir
 iy- ma ne ge- lir din- le-se ef-
 şa- ni-mi-zi şah
 şah me-lia- den
 yı-ki-lip öl- du ha-rah iç- re-ha-

Şekil 68. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 6. nüshasının 1.sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

rah Ni-ce ta-mir e-de-lim bu
di-li Vi-ra-s ni-mi-zi
Sa-ra sa-ma ni-mi-zi di-
de-le-rin et-di ha-rub şin-di iş-mek-
mi-di-ler san-ze-le-rin ka-ni-mi-
zi E-der aşk eh-li je-da va-
ni-mi ar-tık Sob-ri Ve-re-lim biz
da-hi tak-dim e-de-lim Ca-ni-mi
Kade.

Op. 4 Faruk Emrah'ın alınıştır.

Şekil 69. Ahmed Arifi Bey'e ait rast şarkının 6. nüshasının 2. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Bestenigâr - Kim sevkediyor ---

سید بیگلر اوردی **پنه نظر سرفی - تورک اقصاعی** Ahmet Arifi Bey

kim sev ki di yer di li be'
 la ya kim sev ki di yer di li
 la ya taKat mi ye' ter Bou ib ti
 la ya taKat mi ye' ter Bou ib ti
 la ya taK di ré i nan ma mak
 lour mi taK di ré i nan ma mak
 lour mi da ye' Aré Neve

4. satır: İsyân edilirmi hiç Hüda'ya

Kim sevkediyor dili belâya,
 Takat mı yeter bu iptilâya,
 Takdire inanmamak olur mu,
 İsyân edilir mi hiç Hüda'ya.

Şekil 70. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 1. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

USULÜ: TÜRK AKSAĞI

BESTENİGÂR ŞARKI

(Ahmed Arifi B.)

KİM SEVKE Dİ YOR Dİ Lİ BE LA YA KİM SEVKE Dİ - - YOR
 Dİ Lİ BE LA YA TA KAT MI YE TER BU İP Tİ LA YA
 TA KAT MI YE TER BU İP Tİ LA YA TARDİRE İ NAN
 MA MAK O LUR MU TARDİRE İ NAN MA MAK O LUR MU

Kim sevkedi yor diti belaya
 Takat mi yeter bu ipti laya
 Tektire inmemek olur mu

Münir Maabbar Kansoy'un
 eski yazı defterinden kopya
 22.10.1970

Ömer H. Od

Şekil 71. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 2. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Istanbul Radyosu
Aksak

ALEMDE EY SERVİ
BESTENİGÂR ŞARKI

Ahmet Arifi Bey
(Cüneyd Kosal'dan)

A lem.....de ey.....

ser..... vi..... se men.....

..... A lem..... de ey.....

ser..... vi..... se men.....

... ca nim..... da ca..... na.....

.. nim..... da sen.....

ca nim..... da ca..... na.....

... nim..... da sen.....

Kes dim..... a lâ.....

ka..... cüm..... le den..... →→

Şekil 72. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 3. nüshasının 1. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

ALEMDE EY SERVİ (2)

Bestenigâr Şarkı

Ahmet Arif Bey

kes dim..... e lâ .....

ka..... cüm..... le den.....

--Aranağmesi--

Alemdede ey serv-i semen
 Cânım da cânânım da sen
 Kesdim alâka cümleden
 Cânımda cânânım da sen.

Ketm_eylemek aşkım muhâl
 Hâlim bilir hep ehl-i hal
 Eyler isen sende sual
 Cânım da cânânım da sen

Amma ne çâre mutlaka
 Yok zerrece meylin bana
 Bilir iken yine şeha
 Cânım da cânânım da sen.

Şekil 73. Ahmed Arif Bey'e ait bestenigâr şarkının 3. nüshasının 2. sayfası
 (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

AKSAK

BESTENİĞAR

AHMET ARİF BEY

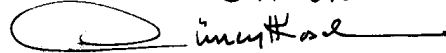
A LEM DE EY SER JU SE ME
N CA NIM DA CA NA NIM DA
SEN CA NIM DA CA NA NIM DA
SEN SAZ MES DİM A LA
KA CUM LE DEN MES DİM A LA
KA CUM LE DEN

ARANAĞ ME

Şirketkâman Nuri bey tarafından
aldığı Ulvi Erguner tarafından
not edilmiştir.

Eyübsultan Camii müezzînlerinden
Hayrullah Sesigür tarafından Ulvi
Erguner'e verilen notadan alınmıştır.

26.7.1970

 İsmail Arif Bey

Şekil 74. Ahmed Arifî Bey'e ait besteniğâr şarkının 4. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

USULÜ: AKSAK   BESTENİGAR ŞARKI   AHMET ARİF BEY

A LEM DE EY... SER... VI... SE MEN...
 ... A LEM DE EY... SER... VI... SE MEN...
 ... CA NİM... DA LA NA... NİM... DA SEN... CA NİM... DA
 CA... NA... NİM... DA SEN... KES DİM... A
 LA... KA... CUM... LE DEN... KES DİM... A
 LA... KA... CUM... LE DEN...
 ARANAĞMESİ...

Alemda ey sev-i semen
Cânım da cânânım da sen
Kesdim alâka cümleden
Cânım da cânânım da sen

Ketm eylemek aşkım muhal
Hâlim bilic hep ahl-i hâl
Eylet işe sen de sual
Cânım da cânânım da sen

İst. radyosu ve Ulvi Eğünce'den
gelen "Hayrettin Sevgi" e ait,
notalardan kendim ce düzenlemiş
 Şekil. 26.7.1970
 İsmail Kosal

Amma ne şere mutlaka
Yok zerrece meylin bana
Bilir iken yide şere
Cânım da cânânım da sen.

Şekil 75. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigar şarkının 5. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

BESTE-NİGÂR ŞARKI

ÂLEMDE EY SERV-İ SEMEN

USÛLÜ : AKSAK

MÜZİK : AHMED ÂRİFİ BEY

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

Â LEM DE EY SER Vİ SE MEN
AM MA NE ÇA RE MUT LA KA

CÂ NIM DA CÂ NÂ NİM DA SEN
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

CÂ NIM DA CÂ NÂ NİM DA SEN / SAZ
YOK ZER RE CE MEY LİN BA NA

KODAYA

KES TİM Â LÂ KA CÜM LE
BİLİR İKEN YİNE ŞEHA

DEN HA SAZ KES TİM Â LÂ DEN HA SEN SON

KODA D.C.

ÂLEMDE EY SERV-İ SEMEN
CÂNIMDA CÂNÂNIMDA SEN
KESTİM ÂLÂKA CÜMLEDEN
CÂNIMDA CÂNÂNIMDA SEN

AMMA NE ÇARE MUTLAKA
YOK ZERRECE MEYLİN BANA
BİLİR İKEN YİNE ŞEHA
YOK ZERRECE MEYLİN BANA .

Sekizik
Siyahıngı
07-11-2003

Şekil 76. Ahmed Arifi Bey'e ait bestenigâr şarkının 6. nüshası (TRT nota arşivinden alınmıştır).

Câhit Gözkân Vereseşi
Ahmet Mükerrrem Akıncı
El Yazması Defterlerden

ŞEVKEFZÂ ŞARKI

Bil Ki Ben Bin Dilbere Ettim Tesâdüf Lâ-akal

Ağır Aksak

Ahmed Arif Bey

Bil kiben bin dil be re et
tim te sâ düf lâ a
kal Hiç bi ri y le
et me miş di ül fe ti gön
lüm e mel iş te şim di
bul du gön lüm meş re bin ce
bir gü zel
gü zel

Dilber : Gönül alan kadın
Lâ-akâl : En azından, daha az değil
Ülfet : Yakınlık
Meşreb : Yaratılış, huy, ahlak
Zât : Kendi, şahıs
Zât-ı Ezel : Allah

Bil ki ben bin dilbere ettim tesâdüf lâ-akal
Hiç biri ile etmemişti ülfeti gönlüm emel

Notist : Poyraz Tat
Tashih : Cemil Altınbilek

İşte şimdi buldu gönlüm meşrebince bir güzel
Bir güzel ki tek yaratmış zâtını zât-ı ezel

Revnâk etse eyledi leftarı sahn ı gülşeni
Bir güzel ki tek yaratmış zâtını zât-ı ezel

Şekil 77. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefza şarkının 1. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

ŞEVKEFZA ŞARKI

Ağırsak (Belki b en b in dilbere)

Beste :
AhmedARİFİBEY

ZEL -- -- -- (SAZ -- -- --)

1. Belki ben bir dilbere ettim tesadüf lâ akâl 3. İste sındı buldu gönüm meşrebince bir güzel
2. Hic biriyle etmemiştî gönüm ülfeti emel 4. Bir güzel ki yaratmış zatını zatı güzel.

Şekil 78. Ahmed Arifî Bey'e ait şevkefza şarkının 2. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

ŞEVK-EFZÂ ŞARKI

BELKİ BEN BİN DİLBERE ETTİM TESÂDÜF LÂ-AKAL

USÛLÜ : AĞIR AKSAK

MÜZİK : AHMED ÂRİFİ BEY

BEL Kİ BEN..... BİN..... DİL BE RE..... ET.....

..... TİM TE SÂ..... DÜR..... LÂ..... A

KAL..... [.....SAZ.....] HİÇ Bİ RİY..... LE.....
BİR GÜ ZEL..... Kİ.....

..... ET..... ME MİŞ..... Dİ..... ÜL FE Tİ..... GÖN.....
..... TEK..... YA RAT..... MIŞ..... ZÂ Tİ Nİ..... ZÂ.....

1. LÜM..... E MEL..... [.....SAZ.....] LÜM..... E MEL..... [.....SAZ.....]
Tİ..... E ZEL..... Tİ..... E ZEL.....

2. KODA DOLABINA

.....SAZ.....] İŞ TE ŞİM..... Dİ..... BUL DU GÖN..... LÜM.....

..... MEŞ RE BİN..... CE..... BİR..... GÜ

ZEL..... [.....SAZ.....] Tİ..... E ZEL..... SON SAZ.....

KODA DOLABI

ARANAĞME.....

1. 2.

BELKİ BEN BİN DİLBERE ETTİM TESÂDÜF LÂ-AKAL
HİÇ BİRİYLE ETMEMİŞTİ ÜLFETİ GÖNLÜM EMEL
İŞTE ŞİMDİ BULDU GÖNLÜM MEŞREBİNCE BİR GÜZEL
BİR GÜZEL Kİ TEK YARATMIŞ ZÂTINI ZÂTİ EZEL.

Selçuk
Sipahioglu
9-6-2003

Şekil 80. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefza şarkının 4. nüshası (TRT nota arşivinden alınmıştır).

Düyek - Şevkefza - it. itribi

Hiç ge kil meş di gö nül Be ri ci

kan Ba ri ci kan

Şi ol ma sa ser mek se sil mek Bi Şi

man Bi Şi man

Ben u san man ser me dan Hiç Bi ze man

Hiç Bi ze man .Şi

meç olunmuş Fetratın ser da ile
Şermeden Korkman gamı Fada ile
Ben acınmam yase can ikda ile
ger serilmezsem olur halim Yaman

B. Peran

Ö. İnyükosel

Şekil 81. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefza şarkının 1. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

4is cekil mes de göniil

Ş. İcili - Dîf 1. dem

Ş. İcili Koral

Şekil 82. Ahmed Arifi Bey'e ait şevkefza şarkının 2. nüshası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Ek – 2.Faruk Arifi Bey'e Ait Eserlerin Notalar Listesi

çember Bayatî peşrev(I) Faruk Arifi Beyin.

2.A.

Not: Aynı bestacıya kayıtlı
Fahre vaktinde bir
peşrev daha var. (No: 15)

İsmail

Şekil 83. Faruk Bey'e ait 1. beyatî peşrev (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Fahle Beyati peşrevi (II) Faruk Nefi Beyin

1-
2-
3-

Nota aynı besteciye kayıtlı Çember usulünde
bir peşrev daha var (No=19)

Şekil 84. Faruk Bey'e ait 2. beyati peşrevinin 1. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Ö. İnançlı

Şekil 85. Faruk Bey'e ait 2. beyati peşrevinin 2. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Faruk Âşîfi B. Rast longa
 فاروق عارفى بك راسْت لُونْغَه

بجوازانه

موجزانه

در مویخانه

Şekil 86. Faruk Bey'e ait rast longa (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Şedaraban şarkısı Beste: Faruk Arifi

بیه فارور مارنی بک شت عریان شرقی کف: ضیا پاشا

Gönca-i gülzârı sevdâ bir bebettir sevdiğim

زی را کل فی چه غن

Gon ca i göl za ri

در بک به بر دا سو

sev da bir be bek tir.

از تی ده ده کیم دی تنو

sev di gim

در چک چی بر با زری بی ها

ha ri zi ba bir çi sek dir

بر یوق هه شب میان کیم دی سو

sev di gim şüphe yok bir

اک فہ بی غر ہی ما

ma hi gar ra ra fe lek

در سو دی کیم

tir sev di gim.

بیه یون به غرای فلند سو کیم
 کوه سفد در بینا برینلند سو کیم
 غمجه غمجه سو دا برینکد سو کیم
 زهره چاهار زیبا برینکد سو کیم

Sofyan Şarkı Faruk Arifi
 (G.: Ziya Paşa)

Gonca-i gülzâr-ı sevdâ bir bebettir sevdiğim
 (Zerre-i)
 Zerre-i ezhâr-ı zibâ bir çiçektir sevdiğim
 Şüphe yok bir mâh-ı garrâyı felektir sevdiğim
 Bahrı aşkta dürrü yektâ bir melektir sevdiğim

Şekil 87. Faruk Bey'e ait şedaraban şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Hicaz Şarkı Faruk Emraz

Kal bi mi a ce ter

Şi ra nu Ba na sen aşk di ye ver

lin din din

al san dum i nan dum

sen dum se vor din

Şi gö nul de ye le niş

Şi ra nu kal de o nu da

ko şun de ha ya lın al du

Şi tekrar me korat 1 defa

Hicazın Bana sen aşk diye verdim

Şekil 88. Faruk Bey'e ait hicaz şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Neş'e bahş etme kale cesmanın senin pür-gamlara

Devrihinde Faruk Bey (Hicaz) Hicaz

نسخه ایتمکده شماک عجاز شرقی

نغمه پر نك سه نك ما چشپ ده مك بست كای: فایده یاری بلك
ایك نسخه ده نسخه

لا فی وه عش هی کافی بر ره له
له بز دو یوب مه ایت ره له دم هم کل له فی
ره له کیم ساک ده می ده ره
آریه قصه یی

İmçyk oae

عجاز شرقی
نسخه ایتمکده شماک سنله پرورد
برنطاه عشوه فی لفظه بر کل همزاده
بجاییده بزله هی هم ایسه سنله کیماره
نقزات - کنا

Şekil 89. Faruk Bey'e ait hicaz şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

سام رس کی وار

res sam van

نق لید ای

تا لید ای

سون ول گول

sin lit

نک نه

ka nin

آه نه

صاحبدر آتون نوزندن فرقی یوق کاکلرک
 حقی وارمنش ایتدیکی فریاده باقی بیلیرک
 هانکی رسام وارکی تقلید ایلسون اول کک تنک
 سکا قارشو هیچ فالبور رنک عذاری ککلیرک

Şekil 92. Faruk Bey'e ait eviç şarkının 2. sayfası (devlet korosu nota arşivinden alınmıştır).

uşak şarkı Faruk Bey'e ait

se ni sev dim de ne ol du
 sev dim de ne ol du du du
 Bütün ömrüm harab ol du harab
 ol du du du
 aşkım da gül gi si sol dum gül
 gi si sol dum dum

Ş. Perem

Seni sevdimde ne oldu ne oldu
 Bütün ömrüm harab oldu
 aşkım da gül gibi soldu
 Bütün ömrüm harab oldu

Ş. Perem

Şekil 93. Faruk Bey'e ait uşak şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

سون مي نور
sen mi nur
کیم دی سو سن
kim di su sen
sen
sen di su sen

توحه نى ، نعمة طيبورميسك سن سودبكم
توحه نى ، نعمة طيبورميسك سن سودبكم
عنجه فلر كل بدنلر اقتدا ايتسون سكا
عنجه فلر كل بدنلر اقتدا ايتسون سكا

سرو و نازلر ، گل فدانلر هيپ فدا اولسون سكا
سرو و نازلر ، گل فدانلر هيپ فدا اولسون سكا
عنجه فلر كل بدنلر اقتدا ايتسون سكا
عنجه فلر كل بدنلر اقتدا ايتسون سكا

senin oxlar, gül fidanlar hep feda olsun daima
güncə fənlər gül bədənlər iktida etsün daima
meykəşməy, maymıca tayılar mürşən sən sevdiğün
güncə fənlər

Şekil 95. Faruk Bey'e ait karcıgar şarkının 2. sayfası (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Düzyek   hicazkar   Faruk Emekçi

Fış Ker ma da Bir tat li a ber göz

le ri niz   den   den

Kal Bin ya mı gor sevgi li ler   dest le ri niz

den   den

Bir göz li ne da met se ze rim   sığ le ri niz

den   den   Karar

oda

Fış kermada Bir tatlı a ber gözlerinizden
Kalbim yanıyor sevgililer destleri ayden
Bir gözli ne da met sezerim, sığlarınızden

Şekil 96. Faruk Bey'e ait hicazkar şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Şiir: Dr. Bülhanettin Ç.
Bütün Kemani Faruk Bey'i Ç.

Hüseyini Şarkı
Düyek

هينى شرفى دريك كمانى فاروقى بك كفة: روتور بره الديه بلك

4. Sattır - Bahçelerde beraberce gezelim

آغدر روحم حسرتتالہ مہلے شیم
نایل اولماک مطلق دہلے کم
صبح اولدی اویانہ ارنی کوزولم
باغچہ لردہ برابرجه کزه لم

aglar ruhum hasrettala meleşim
Nail olmak mutlak dileyim
Sabah oldu uyan ar-tik güzelim
Bahçelerde beraberce gezelim

Şekil 97. Faruk Bey'e ait hüseyini şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Faruk Bey'e ait Kürtçe Şarkı

Bu meşreb 142 be ni mecnun e de celesin

عجاز سرتنی هورجینه کمانی فارو و عارنی بک

ای نون حج نی به سن له ای رب مش بو

Bu meş reb a sen be ni mec nun e

جک ده سک له دك سوز

de cek sin sin söz din le a

سوز سک جک چو کو پک سن ها دا لم

za lim da ha sen pe ke kü çe k sin söz

جک چو کو پک سن ها دا لم

din le a za lim da ha sen pe ke kü çe k

سک ال کن ای وار بن

sin Ben var ken el

سک جک می شه غو آ نی سه لر

sin se ni a gu

سک آره

sin

Bu meşreb 142 be ni mecnun e de celesin
 söz din le a za lim da ha sen pe ke kü çe k sin
 Ben var ken eller seni a gu şası çe lesin

بو مشرب 142 به نی مجنون ده جکسک
 سوز دکه آفلم ده کاسه ره کو هلسک

به دکه کسه اهر سنی اغوش می هلسک
 سوز دکه آفلم ده کاسه ره کو هلسک

Şekil 98. Faruk Bey'e ait kürdi şarkı (devlet korusu nota arşivinden alınmıştır).

Ek – 3: Kırşehir’de 1230 yılında Selçuklu Hükümdarı Alaeddin Keykubat tarafından yaptırılan, fakat harap hale gelmesi üzerine yıkılarak Ahmed Arifi Bey tarafında yeniden onarılan Alaaddin Camii.

Resim 1. Alaaddin Camii’nin giriş kısmı.

Resim 2. Alaaddin Camii’nin yan bölümü.

Resim 3. Alaaddin Camii'nin iç bölümü.

Ek – 4: Ahmed Arifi Bey'in yapmış olduğu saat kulesi.

Resim 5. Kırşehir saat kulesinden bir görünüm.

Ek – 5. Ahmed Arifi Bey'in farklı dönemlere ait fotoğrafları

Resim 6. Ahmed Arifi Bey'e ait 1. fotoğraf.**Resim 7.**Ahmed Arifi Bey'e ait 2. fotoğraf.

Resim 8. Ahmed Arifi Bey'e ait 3. fotoğraf.

Ek - 6. CD

ÖZGEÇMİŞ

15.08.1987 yılında Elazığ'da doğdu. İlk, orta, lise ve üniversite öğrenimini yine aynı ilde tamamladı.

2001–2002 yılları arasında Elazığ Kültür ve Mûsîki Cemiyeti bünyesinde ud dersleri alarak mûsîki eğitimine başladı. İlerleyen yıllarda Elazığ Mahalli Müziği (Harput Mûsîkisi), Sanat Müziği ve Halk Müziği gibi türleri tanıma ve öğrenme olanağını yakaladı. Elazığ Musîki Cemiyetinin gerçekleştirmiş olduğu konser ve etkinliklerde ud icracısı olarak görevlerde bulundu.

2007-2008 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümünü kazandı. Konservatuvar öğrenimi süresince bir dönem Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı bünyesinde öğretim görevlisi olarak Türk Mûsîkisi Solfej Nazariyatı ve Meslek Çalgısı derslerini yürüten ve 2013 yılı itibariyle Elazığ Devlet Klasik Türk Müziği Korusu Şef Yardımcılığı görevinden Edirne Devlet Klasik Türk Müziği Korusu Şefliğine atanan ud icracısı Sayın Murat Bağdatlı'dan ud çalma tekniği ve nazari konularda destek alarak çalışmalarda bulundu. Konservatuvar bünyesinde gerek Elazığ'da gerekse diğer şehirlerde yapılan konser ve etkinliklerde icracı olarak katılım gösterdi. Aynı dönemlerde Kıbrıs ve İzmir'de düzenlenen Türk Halk Müziği yarışmalarında Fırat Üniversitesi Halk Müziği Gençlik Korusu'nun ud icracılığını yaptı.

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Elazığ İl Müftülüğü bünyesinde Valiliğimize bağlı olarak 2010 yılında kurulan 'Diyanet İşleri Başkanlığı Elazığ İl Müftülüğü Tasavvuf Mûsîkisi Topluluğu'nda ud icracısı olarak konserlere katıldı.

2012 yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bölümünü ikincilikle bitirerek aynı yılın şubat ayında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bölümünde 'Meslek Çalgısı ve Türk Mûsîkisi Solfej Nazariyatı' derslerini işlemek üzere göreve başladı.

2012–2013 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi Sayın İrşat Kazazoğlu ile birlikte 'Türk Müziğini Tanıtma ve Yaşatma' projesi başlığı altında Danimarka Kopenhag Üniversitesi'nde gerçekleştirilen 'Ud ve Kanun Resitali'nde yer aldı.

Aynı dönem içerisinde Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müdür Yardımcısı Okutman Sayın Burak Koçer ile birlikte hazırlayıp sunmuş olduğu 'Harput

Müziği Konseri'ni, konservatuvarın değerli hocaları ve kıymetli öğrencileri eşliğinde gerçekleştirdi.

Eylül 2013 itibariyle T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Elazığ Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nda ud icracısı olarak göreve başladı. Kültür Bakanlığı bünyesinde pek çok solist ve eğitim konserleri, korist konserler ve de enstrümental konserlerde icracı olarak katılım sergiledi. Halen Elazığ Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nda ud sanatçısı olarak çalışmakta ve Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümünü'nde öğretim elemanı olarak görev yapmaktadır.